

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Adelhardo abbate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

Forma Ma-
carij Abba-
tis.

quoque tibi significare famule Dei Lause, eò quòd paruitas mea cõuersata cum eo diu-
tiùs, eundem cognouerit diligenter) statura breuis : non multa barba faciem vestie-
bat, sed circa labia tantum erat, parumque circa mentum aliquid videbatur. Ex nimia
abstinentia, & penè iugi inedia, etiam vultus ipsius, nudus præter cæterorum hominum
consuetudinem videbatur. Ad hunc ergò cum admodum tristes aliquando venissem,
diceremque, Abba Macari, quid iubes faciam, quoniam variæ cogitationes animum
meum conturbant, dicentes mihi, Proficiscere hinc, quia nihil agere te cernis? Ille re-
spondit: Dic, inquit, ipsis cogitationibus tuis: Propter Christum parietes cellæ istius cu-
stodio. Hęc tibi amator & famule Dei doctissime, pauca de multis ex factis sancti Ma-
carij vel dictis, significauit.

VITA S. ADELHARDI ABBATIS CORBEIEN- SIS, AVTHORE PASCHASIO RATBERTO, QVI

sextus ei fuit in Gallica Corbeia successor.

DIE 2. IA
NVARI.

In princi-
pio oratio-
nis fune-
bris de ob-
itu Valen-
tiniani.

Sap. 2.

Matth. 22.
Lucæ 20.

1. Theff. 4.

Ibidem.

Recium operis est, viros quosq; doctissimos imitari, qui pa-
rentis affectu, charorū in Christo funera pietatis opere de-
seuere, flendo quoque miris eos profecuti sunt laudibus.
Quoniam, sicut beatus Ambrosius in opere super Valenti-
nianum dixit, etsi incrementum doloris sit, id, quod doleas,
scribere: tamen plerumque in eius, quem amissum dolemus,
commemoratione requiescimus, eò quòd in scribendo dum
in eum mentem dirigimus, intentionemque defigimus, vi-
detur nobis in sermone reuiuiscere, & totus medullam nos-
træ mentis influere. Cæterum posteritatis negocium est, vt
eorum exempla virtutum literis commendemus, quatenus
& nostrum charitatis debitum proximis persoluamus, & Patrum exempla, quos imita-
ri debeant, filijs non negemus. Nouimus igitur eos non perijisse post mortem, sed beati-
us immutatos, vt moriendo ad immortalia summæ felicitatis gaudia peruenirent. Id-
circo non omnino penitus obliterandi sunt à memoria, præsertim tales, quorum non
desijisse hinc mortis euulsio fuit, sed in melius commutasse. Neque enim fatendum est,
iuxta quorundam perfidorum insaniam, quòd scriptura inquit: Exiguum & cum tædio
est tempus vitæ nostræ, nec est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit re-
gressus ab inferis. Neque hoc dicendum, quòd ex nihilo nati sumus, & post hæc futuri
sumus, quasi non fuerimus. Verum igitur est, & incunctanter profitendum, Christum
resurrexisse à mortuis, & mortem moriendo vicisse: vt similiter omnes, qui in Christo
moriuntur, non iam mortui, immò in eo viuunt atque beati inueniantur. Deus enim viu-
orum est, & non morientium, eò quòd in illo qui viuunt, omnes qui in ipso sunt, viuunt inue-
niuntur. Vnde & scriptura eos dormientes appellare consuevit.

Quapropter officiosissimum est, sicut dixi, sanctos imitari viros, videlicet præfatum
Ambrosium, & beatum Hieronymum, reliquosq; sacros imitabiles viros, qui suis epi-
taphia charis facundissime condiderunt. Etsi nõ assequi eorum iura facundiæ queo, ma-
teriã tamen loquendi scias nõ deesse: quia eum recollere scribendo cupio virum, quem
sanctum & admirabilem vniuersus penè prædicat orbis: quemq; vidimus, & vsi familia-
ritatis eius amore, licet indigni, sumus, omnino tacere, quãuis indocti, nequimus: vt dũ
eum oculis videre negamur, saltem mētis officio prosequi mereamur. Sed dum hoc co-
gitare incipio, duobus valde cõtrarijs afficior intus, mæroris videlicet atq; gaudij. Sed
cõtristari Apostolus pro tali negotio vetat: gaudere verò nõ solum mea, verum omni-
um nostrorum subita desolatio prohibet. Quibus vtrisque taxatis stipendijs pietatum,
gaudere magis, multumq; congaudere profecto spe promissionis æternæ de tanto pa-
trono oportet: itaq; per felices eum iam trãsisse agones, quem proculdubio requiescisse
in Christo, sine fine beatè mäsurum, minimè dubitatur. Sed quia fletu amoris vincor
potius, quam desperationis ignauia, mihi parcendum nõ ambigo: præsertim cum Apo-
stolus non flere prohibeat, nisi tantum, vt de dormientibus, tanquam cæteri, qui spem
non habent, non contristemur. Ergò longè aliud est, cum desperatione contristari: ali-
ud verò, dolere & condolere, quòd sic peccati causã huc venimus, vt ad modicum,
vix

vix parùm aliquid esse videamur: vnde proculdubio charorum lachrymis abluere sepulcrum, debita pietatis affectio esse debet, non erroris.

Qua pietate licet mentis ingenio segnis, tui recordor virorum charissime Adelharde pater, senectutis decus, species sanctitatis, forma virtutum: Intantum, inquam, tui ^{S. Adelhardi encomiū,} recordor amoris vinculo, vt vix admodum me valeam inter vtraq; temperare negocia: Qui dum video Dominum Iesum Christum, Lazarum, quem diligebat, fleuisse mortuum, & non solum fleuisse, verum turbatum fuisse spiritu: nihilum flere cogor, tali ac tanto caeli destitutus oraculo. Ceterum ipsa natura docet, charorum non obliuisci debere, sed quibus possumus eos commendare ingenijs, vt & dilectio in mente firma teneatur, visione carnis sublata: & amor in mente qui dudum accensus fuerat, dum melius viuar quem diligimus, non moriatur. Vnde mi votorum charissime, tuū superspargo more vulgi sepulcrum ex floribus, ornate cupiens funus literarum officijs: quatenus tuarum aromata virtutum non tumulo teneatur clausa, sed longe lateq; in exemplum futuris fragrent temporibus. Neq; enim more quorundam cenleo pueros hinc inde super tumulum constituere, qui tuas fingendo laudes debeant decantare, vt instar lugubrium carminum ad fletus & gemitum audientium pectora concitent: sed veritatis iura mihimet torpentis ocio ne abdicentur, literarum fidei commenda bo, atq; ita tuo refrigeratus alloquio, tuū per secula memorabor. Neq; è meo poteris euelli animo, nisi nomen tuum laudesq; depromam. Fidelis est mihi conscientia, quod quicquid dixerò, à tua minus est laude: ideo persuadere mihi de te talia minimè erubescò. vnde tua praesens absentia mihi manens, nouos in me generat lachrymarum affectus: ita tamen, vt praesentia absens faciat gratulari, quod iam perueneris ad diu promissa gaudia felix. ^{Itē praeclara laus beati viri.}

Nè, quæso, lachrymanti dicas, Gratulari de me potius, quam flere, charorum fili debueras, praesertim cum scias me euasisse mundi ludibria, & peruenisse ad fontem aeternae vitae: qui si me diligeres, gauderes utiq; & congauderes, quia iam fruor immortalitatis stola, & satior intuentu maiestatis gloriam. Scio, mi pater, scio, inquam, quia exutus carnis indumentis, caelesti iam fruoris visione: sed vincor itaque, pio perfusus amore, praesentem tuam flere absentiam, quo mihi triste videtur omne quod intueor, dum te suspirans abesse sentio. Et vt verbis Fortunati utar,

Qualiter agnus amans genitricis ab vberè pulsus,

Tristis & herbosus anxius errat agris:

Nunc fugit ad campos, feriens balatibus auras,

Nunc redit ad caulas, nec sine matre placent.

Sic me de tuis pater absentem suggero verbis. Dies, inquam, obitus tui mihi vtinam non luxisset, quia nec poterat peior esse mihi exiguo, neq; sauior vlla tuis omnibus inlucescere: quo quid agam, quidve faciam perpendo, sed moerore amarus, non inuenio. Prohibente, vt dixi, Apostolo, multum flere volens, non audeo: gaudere verò, quanuis inuitus, tuę charitatis gloria persuadeor. Iam enim tibi hęc, mi pater, abiit, & recessit imber: ergò venerunt nuptiæ agni, inter delicias paradisi fruoris: vox tua sonuit iam in auribus meis, exaudita est vox turturis, ita dicens: Sicut audiuius, fili, sic vidimus in ciuitate Domini: audiuius quidem gloriosa, sed cernimus potiora. In ciuitate Domini virtutum: virtutum ergò, & non vitiorum, quia Deus fundauit eam in æternum, fundamento perpetuitatis. Intellego quidem planè talia te canentem, sed suspiro dolens & gemo anxius, longè interdum à tuo seicunctus consortio: Et quod serius est, orbis te virtutis virum prædicat, nec contingimus, nec videmus. ^{Psal. 47.}

Noui igitur, quod neque has velis accipere laudes, qui tuas iam in caelo scriptas proculdubio tenes: ibi tuum prorsus feceras horreum, ibiq; tuum semper erat mentis habitaculum. Vnde quanuis mihi exigam quod impendo, tibi exinde gratulor, quia fruoris quod amasti: mihi doleo, quem depulsam à lacte velocius amisisti: iocundor tua causa, sed mea plango. Tuis itaque gaudijs superatus, tandem gratias Deo agere non recuso. Ago quidem gratias, quod talem te habuimus: vincor verò affectu, quia prius te caruimus, quam comites paradisi nos tuo adsciueris consortio. Propter quod obsecro, mi Pater, prospicias per cancellos, per fenestras quoque, Domino concedente, voti intuearis filios. Noui igitur, qua fueris charitate præditus, quæve fide firmus, qualisque spe diu velut ancora Domino religatus. Certissimum idcirco teneo, quod triplex iste tuus funiculus difficile, immò nunquam, resoluitur. Miraris non modò sub

G pedibus

pedibus nubes ac sidera, sed etiam altam planitiem cœli, niueo candidatus habitu. Ideò precor nè differas misereri humilium, quos dudum ad talia prouocabas in certaminis campo. Fortis, mi pater, fuit vt mors dilectio tua: ideò nullo victus es hoste, nullo superatus agone. Vicisti oblectamenta mundi fortiter, & ideò coronaris, credimus, gloria triumphantis indubitanter. Venite filia Hierusalem, & videte diadema, quo coronatus est senex noster solennitate æterna, quibus ille inauratus est indumentis. Perpendite, quomodo adhuc iuuenis malignum vicerit hostem, quomodo puer mundum pedibus olim calcauerit.

Orditur vi-
zæ narrati-
onem.
Gen^o Adel-
hardi.
Paulus Aca-
mylius vult
fuisse soror-
em Desiderij
regis, sed
hic author,
itq; Egin-
hartus, filia
eius fuisse
testantur.

Qui cum esset regali profapia, Pipini Magni regis nepos, Caroli consobrinus Augusti, inter palatij tyrocinia omni mundi prudentia eruditus, vnà cum terrarum principe magistris adhibitus, elegit magis iustitiæ fore & veritatis amicus, quàm in illicita contentire, etiam multis oblectatus blanditijs. Vnde factum est, cum idem Imperator Carolus desideratam Desiderij regis Italorum filiam repudiaret, quam sibi dudum etiam quorundam Francorum iuramentis petierat in cõiugium, vt nullo negotio beatus senex persuaderi posset, dum esset adhuc tyro palatij, vt ei, quam, viuente illa, Rex acceperat, aliquo communicaret seruitutis obsequio: Sed culpabat modis omnibus tale conubium, & gemebat puer beatæ indolis, quod & nonnulli Francorum eò essent perueri, atq; rex illicito vteretur toro, propria sine aliquo crimine repulsa vxore. Quo nimio zelo succensus, elegit plùs seculum relinquere adhuc puer, quàm talibus admisceri negocijs: vt propinquo, quem contrà ire prohibendo non posset, non se contentire fugiendo monstraret. Nec minùs igitur Ioanne pro iustitia mori paratus fuisse creditur, qui pari annis inlicitam reprehendebat regis audaciam, & spernebat huiusmodi nuptias: nec considerans propinquitatis iura, vt carni assensum præberet contra leges Christi, quas violare non ferens, sibi in animo præponebat. Vnde & voluit magis cum Christo mente ingenuus crucis ignominiam ferre, vt fortia quæque cõfunderet, quàm si etiam adoptaretur in regnum, vt esset regis filius.

Fit Mona-
chus Adel-
hardus.

Luc. 14.

Matth. 19.

Corbeia
Galliz.
Psal. 41.

Num. 1.

Num. 26.

Alludit ad
Dauidem.
1. Reg. 17.

Psal. 117.

Despiciens itaq; Pharaonis regni diuitias, peruenit tãdem, vt monachus velut Moses in eremo Dei fruere alloquijs. Neq; enim adhuc seculo irà calcatus, poterat celeste visum in monte videre: sed exutus his omnibus & sanctificatus, Dei agente gratia, discipulus factus est Saluatoris. Legerat ergò, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, adhuc & semetipsum, non potest meus esse discipulus. Neque igitur ignorabat, quod facilius sit camelum per foramen acis transire, quàm diuitem in regnũ cælorum intrare. Et ideò deposuit a se onera, vt facilius arctam atque strictam viã mandatorum Dei curreret. Quibus depositis, Corbeia, immò Christi ibidem expetijt fontem, velut ceruus ille Dauidicus. Vbi cum parùm fuisset immoratus, subito humilitatis discipulus, factus est magister virtutũ: & qui pridem pedisequs videbatur aliorum, inuentus est dux & præuius suorum in Christo commilitonum. Elegeras enim, bone Iesu, tibi tyronem & puerum: Nò quidem ille te, sed tu illum elegeras & prælegeras, tua præuentum misericordia. Elegisti eum fermè cum viginti esset annorum, quando infelix nimium ætas humana, fragilis & valde procliuis est ad peccandum: tunc quando omnes tyrones tui, cum exirent de terra Aegypti à viginti annis & supra, in libro vitæ te conscripti sunt præmonente. Nec non & cum rursus à Moysè & Elcazaro recensentur omnes hac ætate, & deinceps, qui possunt ad bella procedere, in cæleste collegium supputantur. Hi tantum in castris Domini figunt tentoria, hi soli procedunt ad bella. Sanè quia mirum admodum est tunc vincere, cum oblectatur varijs blandimentis: triumphare, multis cum impellitur argumentis. Viginti etenim fiunt, quinq; quater ducti: aut quatuor, quinquies supputati. Quibus irà collectis, cõstat eos tantum ad bella fore promptissimos, qui veteris ac noui testamenti ætate senuerint, & eius sapientia fuerint educati. Horum igitur virtus est ad bellandum aptissima: & vt se vincant primùm, monenda: præsertim cum tunc hostis, quantum in carne est, maioribus virtutibus decipiendi ingenijs.

Tunc ergò tuus Christe ætate puer, mente ingenuus, prostrauit mundi illecebras: tunc deposuit arma Saul regis, vt te solo lapide, quem gestabat in pectore, prosterneretur ingens animarum delusor. Te denique elegit secum in præcordijs ferre: te auctore contra spiritalia nequitia in cælestibus dimicare. Quid plura? irà certaminis campum ingressus, peruenit ad cenobium: vbi annuo pulsans voto, tandem introiit portas iustitiæ, per quas soli iusti ingrediuntur. Deinde peruenit ad portam virtute matius, quæ sola

sola suos quosque ducit ad vitam, ingressus namque est arctam & strictam viam, quæ paucorum est, ut dilatato animo, viam mandatorum Dei curreret sagacissima artis ingenio. Atque cum iam diu ita totus efflourisset inter monasticam disciplinam, ut magis inesse caelestibus quam terrenis crederetur; nescio quo ducti Patres affectu, quasi ex insu regio hortulanum eum constituunt. Qui gaudens ut bonus athleta Christi, ac si inter paradisi delicias, ita obediens lætabatur animo. sciebat namque, Dominum in huiusce seipulum fuisse spelæo, ibique eum Mariæ, ut hortulanum, apparuisse. Sciebat eum in eodem loco resurrexisse, etiam inibi visiones angelicas apparuisse. Vnde profecto thesaurum effodiens in hortis animi, multiplex corpus aromate ungebatur Iesu. Quid tunc putas dicebat, tali ad stipulatus officio? Ni fallor, dicebat sine voce, mentis tamen affectu: dicebat, inquam: Veniat dilectus meus in hortum suum virtute conlitum, & comedat fructum pomorum suorum. Erant igitur illi in animo diuersa virtutum olera; & idcirco dixisse non ambigitur, ut comedat fructum pomorum suorum. Suorum, inquam, quia non sibi, sed Domini applaudebat gratiæ, si quid boni mente gestaret. Alij labores agrorum superexcolant, quam virtutes animi obedientiæ causa defensi: iste talia non omittebat, hortum deliciarum animam suam Domino consecraverat. Fecerat enim, quod ab eo sibi dictum meminerat: Pone me sicut signaculum erga cor tuum. Quo premio vallatus, secum in animo Domini magis delectabatur colloquio, quam rerum negocijs temporalium: Descenderat enim profecto dilectus eius Christus hortum animi illius inuisere: descenderat utique ad aroclam aromatis, & in eo virtutum delictijs pascebatur. Hortus autem deliciarum eo vocatus est paradysus, quod intelligitur mens hominis, quia EDEN hortus deliciarum interpretatur. Vnde & quidam florentem eum dixerunt. Descenderat ergo in eo Christus, ut lilia colligeret castitatis, & videret si iam mala Punica germinassent.

Est autem boni viri animus, ut dixi, hortus plenus deliciarum virtutibus, atque ita alter denique paradysus. Metitur ibi myrrha, membrorum scilicet mortificatio, cum virtutum aromatis. Colligitur rosa, martyrij sanguine rubricata: nitent poma conallium, caelestibus disciplinis irrorata: germinant mala Punica, propter odora menta bonorum actuum: absque eo, si quid intrinsecus latet, Dei flagrans, pius ardor amoris. Indè est, frater, si velis aduertere, quod noster senex totus amabilis & suavis erat: indè, quod aptus omni eloquio puritatis. Nonne tibi videtur mel & lac ex eius lingua manasse, qui ita se suo infuebat eloquio, ut nonnunquam aliquos quasi ebrios redderet sanctitate, omnes vero sibi conexos præ dulcore nimio faciens? Et quid aliud erant eius labia, quam fauus distillans? & ut altius dicam, quid aliud, quam organum sancti Spiritus? Alioquin humana non potuisset apprehendere sapientia, quæ loquebatur: Plena denique sanctitatis munere, verba caelesti manabat oraculo.

Qui cum idem ita longè diu; à sancto ageretur Spiritu, recordatus præcepti Abrahamæ fuisse dicitur, ubi inquit scriptura: Exi de terra, & de cognatione tua, & de domo patris tui, ac veni in terram, quam monstrauero tibi. Qui cum in secula talia contulisset, cepit intra se meditari & dicere, quod nondum hoc præcepti genus opere compleuisset: Qui si mente reliquerat natiuitatis solum, reputabat quod adhuc corpore interesset: Et si, iuxta Euangelij præceptum, patrem, aut matrem, aut cognatos iam reliquerat, ut Deo dignus haberetur discipulus, adhuc etiam amplius molestabatur: quia licet pro dignitatis genere, sapientius tamen cum inuisendo propinqui & noti frequentarent, quam quieti viri animus poposcisset. Quo factum est, ut illico alter Elias fuga laboraretur, non Iezabel, sed carnis fugiens voluptatem. Quærebat enim seuerus Christi miles effugere, ut sese fugiendo plenius inueniret. Atque ita qui dudum fuerat multis fulcitus blandimentorum obsequijs, factus est hospes peregrinationis: non habens cum Christo, quod egregium habendi genus est, saltem ubi caput reclinet. Itaque sic se fugiens, ut se inueniret, peruenit secum in fortitudine verbi usque; ad montem Cassinum, nolens patriæ cognoscere curas, neque prædicari de se ventro iactantiæ laudes. Cogitabat autem solum se velle tantum percipisse, necdum diuisum à vitijs, quousque moraretur infra patriæ fines. Et nè rursus nouis diaboli retibus ligaretur, exiuit ultra se vadens, si quo modo posset relatu veritatis edicere: Viuo autem iam non ego, viuunt verò in me Christus. At ubi ita conscius venit Cassinum, quod totius fons religionis & origo putabatur, susceptus quidè à Patre monasterij, sed Dei disponente iudicio, ibi eum paululum licuit immorari, Fertur namque, quod illico quidam ei anachoreta in Spiritu Dei prædiceret, quinam &

Matth. 7.

Psal. 118.

Hortulani officium ei demadatur

Ioan. 20.

Cant. 5.

Cant. 8.

Cant. 6.

Anima viri iusti, paradysus est.

Cant. 5.

Promissus fides patria

Gene. 12.

Nō fertur propter pinquorum crebras visitationes.

3. Reg. 19.

Matth. 8.

Cassinense petit cœnobium desiderio latitudinis

Galat. 2.

vnde esset, & ob quam causam eousq; aduenisset. Ac deinde post modicum prædicat aduenturos regis nuncios, qui eum repeterent, suoq; in loco restituerent. Quod ille audiens, turbabatur plurimum, quod votis prospera non succederent. Qui assumens ilicò Abbatem loci illius, retulit ei sua quæque, rogans atq; obsecrans, si quo modo posset effugere, clementer annueret, quò nomen illius vltra etiam nec à longè audiretur.

Sed præoccupauit Deus mox eorum consilia, & dum moras faciunt euoluendi, continuo præoccupatur nuncijs. Qui tenentes eum, reduxerunt in patriam. Quid putas, quàm amarus erat animus, quàm moestus, quia ad patriam fines & dulcia proprij soli arua inuitus rediret? Audiant igitur huiusmodi virum nostri cõciues monachi, qui lenti requiescunt vmbrarum delibuti fuligine: audiant, qui post se secularium greges trahunt: audiant, inquam, quòd non satis tutum sit, suorum se deliniri parentum affectibus. Christus ergò matrem nescit, & ignorat fratres, vt veram nobis mentis ostendat fraternitatem. Si quis, inquit, fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Deinde reuocat discipulum ab officio funeris, nè patrem liceat sepelire debito carnis iure: Sine, inquit, mortuos sepelire mortuos suos, tu autè sequere me. Hoc igitur totum nouerat pius senex noster, & ideò fugere festinabat è medio ciuium suorum. Recordabatur nanque, quòd Iesus non sit signa operatus in patria: neq; propheta sit sine honore, nisi in proprio solo. Hic autem honore mundi expoliatus, idcirco festinabat exire charorum vinculis, vt verè posset sibi mentis honorem adsciscere, atq; vt altiùs dicam, angelicam in terris degere vitam. Videbatur non satis pauper posse fieri in medio parentum suorum, qui regni pollebant honore, & diuitiarum copijs repletebãt. Et ideò disruptis vinculis clari nominis, voluit pauper fieri sine ambitione, quondam locuples. Sed fuit contemptor eximius, paupertate sit ornator, fuga clarior, vilitate humilitatis sublimior: & vt B. Hieronymi verbis vtar, sint nonnulli ditiores monachi, quàm fuerant seculares: possideant opes sub paupere Christo, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant: vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit antè mendicos. Adelhardus verò noster mundi omnia calcans, vicit in schemate, & cuncta quæ mundi sunt, sub pedibus attriuit.

Et dum ità quietus iam victor celsa federet in mentis arce, dispensante Dei providentia, rursus ei nouus constituitur pugnandi ordo. Agitur nanq; non longè postquam redierat, proprio consentiente monasterij Patre, vt nec multum longè dispar, id est, alter Augustinus, viuente prædecessore successor eligatur: nisi quòd ille episcopus fuerit, iste verò Abbatis loco subrogatus sit: vtriq; tamen perfecte dispensatores inueniuntur. Erat autem idem beatus præfati patris Augustini velut pedisequus, operum clarissimus imitator, satis acutus ingenio, voluntate promptus, eloquentia diues, dulcissimus affatu, auditorem tanto afficiens fructu, vt linguam eius vix aliud quàm calamum sancti Spiritus credere poruisses. Prædicationis eius officium lachrymæ commendabant, & cordis duritiam gemitus mollebat. Fluebat itaq; lachrymarum ab eo serotinus imber, quatenus mentes vberius semen fructificandi caperent, & cor audientium huiusmodi censu charitatis amore mulceret. Vox eius plena viroris gratia, & omni constantia fortior videbatur: ipse verò vultu corporeo nitens, plenus pinguedine sancti Spiritus credebatur. Erat autem, iuxta illud Horatij, quod magnis laudibus prædicatur,

Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus.

Fortis siquidem fide, constantia & virtute solidus intantum, vt nil trepidans, nihilq; dubitans videretur, etiam si totus terrore anfractus orbis laberetur. Veruntamè si aliqua terroris procella impulsus esset, aliquando spe superabat, aliquando verò ratione vincebat: timor autem mundialis eum nusquam potuit subrigendo transuerberare. Teres autem & rotundus ideò in seipso, immò in Domino dicitur fuisse, quia non solum sibi mer virtutibus ac moribus aptabatur: verum etiam omnibus congruus erat, & amore dignissimus: intantum, vt omnia omnibus esset, & penè cunctis lucrificeret. Erat siquidem carne nobilis, sed nobilior moribus: plenus Dei sapientia, sed opere non vacuus: pulchra facie, sed fide ac sanctitate pulchrior: diues progenie, sed ditior almitate, quia propago erat natus de propagine cæli.

Totus igitur nouo homine indutus erat, & quatum hinc mortalibus fas est, in intimo Domino recreatus. Equitatus eius, erat quadriga virtutum: rotæ verò quadrigæ illius, prudentia, iustitia, fortitudo & temperantia. Porrò prudentia tanta illi inerat, vt fons consilij

Virtutum
quadriga.
Rotæ qua-
drigæ.

Hierony.
epistola 2.
ad Nepoti-
anum.

Eligitur in
Abbatem
lic.
sal. 41.

Horat. 2.
Sermo. Sa-
tyra 7.

consilij ex eius animo manare videretur. Cernebat enim simul præterita, præsentia & futura: vt de singulis præiuderet quid agendum, quidve sequendum Dei consilio monstraretur. Iustitiam verò quantum sectatus sit, testis est Francia, & omnia regna terrarum, consultu sibi submissa: maximè tamē Italia, quæ sibi commissa fuerat, vt regnum & eius regem Pipinum iuniorem, ad statum Reip. & ad religionis cultum vtiliter, iuste atq; discretè honestiùs informaret: vbi tantam promeruit laudem, vt à quibusdam, ita vt fertur, non homo, sed pro virtute amoris, angelus prædicaretur. Fatētur enim, quòd nunquàm in iudicio alicuius personam inspexerit: neque iuxta prouerbium vulgi, aureo pugno sit murus eius animi fractus. Solus, vt aiunt, potuit illæsus fluuiū transire Acherontis auari, & sine discrimine cecitatis ex Alpibus remeare per annos: Ante quem tremebat in promptu superborū alitudo, gloriabatur humilitas mansuetorū. Deposuit enim ilicò in ingressu omnem indè tyrannicam potestatem, qui velut prædones iniqui in populo furebant, tantoq; audentiùs, quantum liciti auxiliabatur dominij iure, vndè & omnem terram pessima potestate vastabant. Primùm ergò his pacem reddidit: deindè sua cuiq; pius arbiter iura restituit. Ergò tanta inerat ei sapientiæ virtus, vt pro virga censoris iudicis vteretur verbo, neq; moram faciens, sua cuiq; quæ iusta fuerant, designando. Fecit igitur, vt suum quique adimplerent officium, & nullius vsurparent alienum. Erat autem thesaurarius pauperum, viduarum patrimonium: Pater verò orphanorum, mœrentium consolator: brachium infirmorum, & forte superbientium flagrum. Veruntamē omnes de supercilio mentis artificioso deponebat ingenio, & nullum penitus frangebat, nisi quem conspiceret irreuocabilem esse.

Atq; ita virtute validus, mitis & mansuetus, Romanorum peruenit ad fines: vbi à domino Leone, tunc temporis Apostolico, tanto familiaritatis officio est susceptus, vt neminem constiterit Francorum antea suscepisse. Vndè nostrorū quidam narrant, sibi iocoso dixisse animo: France, inquit, sciēdo scias, quia si te aliud inuenero, quàm te credo, non vltra necesse est Francorū aliquem huc venire, cui credere debeam. Quo profectò patet, quantum pondus idem vir habuerit, cuius euacuatio fidei, Francorum genus omne probauerit non credendum, cuiusve firmitatis fuerit. Sed quantum sit, plurimum prodūt opera promissionis impleta: & testantur literæ, quas de hac, quæ inter homines est tenenda fides, Clothario Imperatori nupèr direxit, inter reliqua ita dicens: Quid putas, inquit, o Princeps, si fides sæpè inter cruores & sequentium arma, etià inter paganos tantum valuit, vt quisq; se cõmitteret alterius fidei sacramentis: quātum valere debeat fœdus Christiani, in veritate promissum? Non te decipiat aliquis, obsecro, inquit, Imperator: quia fides cùm contra aliquem violatur, nō homo, sed Deus testis & veritas in ea contemnitur. Talibus dictis proculdubiò liquet, quòd facilius fuerit, ferri violari vincula, quàm huius viri fidei contaminari promissã, præsertim cùm in eius pectore nil toto, nisi fons veritatis & mera simplicitas radiabat. Quem si diligenter inspiceres, erat in eo animus sigillo Christi impressus: idè in nullo penitus corrumpi poterat. Animus verò eius erat velut hortus paradisi, fidei muro conclusus, vniuersarū confitus virtutum generibus. Huius viri imitabatur humilitatem, istius lenitatem: sequebatur autem alterius parsimoniæ victum, & mediocrem vestimentorum habitum: Illius quoq; habebat patientiam, huius verò mansuetudinem. Cum frequēti autem suspirio tale mihi verbū pietatis ore dicebat: Super quem requiescam, nisi super humilē & quietū, ac tremētē sermones meos? Tu nōsti bone Iesu, vt quid talia sibi sedulò replicabat mentis affectu: habebat enim sibi distinctè & appositè ad persuadendam hominibus sanctitatem: vniuersã tuã præcepta sibi cõmissa animo tenebat, & indè conferebat secum, habens tuorum dicta mandatorum suos ante oculos, atq; ita omnium sanctorū vitas vno mentis intuitu considerabat, quorum sedulò ruminabat virtutū exempla, vt ex his omnibus vnun colligeret virum perfectū, Deo plenū, & religionis officio decoratum.

Scribit nanq; Tullius, rex eloquentiæ Latinæ, in lib. 2. de inuentione rhetoriçæ artis, his verbis: Crotoniatæ quondam, cùm florent omnibus copijs, & in Italia cum primis beati numerarentur, templum Iunonis, quod religiosissimè colebant, egregijs picturis locupletare voluerunt. Itaque Heracleotem Xeuxim qui tum longè cæteris excellere pictoribus existimabatur, magno precio conductum adhibuerunt. Is, vt excellentē muliebris formæ pulchritudinem muta in sese imago cõtineret, Helenæ se pingere simulacrum velle dixit: atq; ilicò quæsiuit ab eis, quasnam virgines formosas haberent. Illi

G 3 autem

Italia & Pipinus rex Adelhardi consilij informatur. * virtutis amore

Eius benignitas in miseros,

Accipitur humanissimè à Leone Pontifice.

Eius literæ ad Clotharium Imperatorem.

Promissorū eius fides & constantia.

Esa. 66.

In ipso 2. libri exordia.

autē statim hominem deduxerunt in palęstram, atq; ei pueros ostenderunt multos, magna pręditos dignitate. (Etenim quodā tēpore Crotoniatę multū omnibus corporum viribus antefeterūt, atq; honestissimas ex gymnico certamine victorias domū cū maxima laude retulerunt) Cūm puerorū igitur formas & corpora magno hic opere miraretur: Horum, inquit illi, sorores sunt apud nos virgines: quare, qua sint illę dignitate, pōtes ex his suspicari. Prębere igitur mihi, quęso, inquit, ex istis virginibus formosissimas, dū pingo id, quod pollicitus sum vobis, vt mutū in simulacrū ex animali exemplo veritatis trāsferatur. Tūc Crotoniatę publico de cōsilio virginis vnū in locū cōduxerunt, & pictori, quas vellet, eligendi potestātē dederunt. Ille autē quinq; delegit, quarum nomina multi poētę memorię tradiderunt, q̄ eius essent iudicio cōprobata, qui verissimum pulchritudinis habere iudiciū debuisset. Neq; enim putauit omnia, q̄ quęreret ad venustatē, vno se in corpore reperire posse, idēdō q̄ nihil simplici in genere omni ex parte perfectum natura expoliuit. Itaq; tanquā cęteris non sit habitura quod largiatur, si vni cuncta concesserit, aliud alij cōmodi, aliquo adiuncto incommodo, muneratur.

Itā siquidē & senex noster ingrediens palęstram huius vitę, postq̄ ablutus est baptismi fonte, post abrenunciatiōē seculi, quo puro mentis intuitu conspexit diuersos ad diuersa tendentes: Alios quidem vidit sudare ad mundi honores, & pręsentis vitę gaudia; alios verō ad luxū & libidinē carnis: Nonnullos autē sectari iustitiā, nec non & aliquos futurā respicere vitā. Elegit tamē ex omnibus, quos potuit intelligere, quinq; virgines, q̄ pio charitatis oleo suas indefinenter ornant lāpades, & parant exire obuiam sponso & spōse: & has imitatus est vigilāti animo, nē fortē fur nocte veniēs, dormiētē subriperet. Audiuit etiā ex gymnico carmine sanctorū, q̄ dignas honore victorias: atq; ex his oībus vnā in se Christi reformauit imaginē. Illic, in vno videlicet Deo & homine Christo Iesu, omnia q̄ sunt venustatis & decoris eterne vitę, vtrā q̄ intelligi possit, adinuenit. Sed perfectū, quod in oībus Ecclesię partib⁹ natura phibuit, gratia cōcessit, vt sit Deus oīa in oībus. Idcirco ex oībus p̄ oīa satagebat, vt iā Christū in oībus inueniret. Ob hoc autē ab aliq̄bus, vt epistolę Magistri Albini ferunt, Antonius vocabatur: à nōnullis verō, vt suprā dictū est, Aureli⁹ Augustinus. Agebat nāq; istud Gregorij, aliud verō B. Syluestri.

Oleū charitatis in lāpadibus.

Eius largitas in indigōs.

Signū auaritię. Largitatis.

Deus eius liberalitatē miraculo compēsat.

Prudentia eius in dando.

Testis est mihi conscientia mea, quōd sępē mirabar, cur tātum mutuo vellet accipere, vt indigentibus, vel suorum erogaret vībus, donēc vitam B. Syluestri intpexi, cuius in hoc imitabatur exemplum: vt semper magis mutuando pauper, quā diues, inueniretur. Dicebat nanq; sibi sępē cohærentibus: Vis nōsse, d̄ inquam, tu, vt ūm auarus largūs ve videaris: scias prorsūs, quōd si timueris quid magis te dedisse quā oportuerit, auarus conuinceris. Quōd si minus quā debueras, largitatis est vtiquē signum. Et idēdō te, filii, moneo, vt magis si neglexeris, in hoc reus appareas, vt de nostro plus censeas tribuere, quā minus aliquid erogare. Nouit altissima virtus, quōd frequentius intantum liberaliter tribuebat, vt ipse pauper, ac sui simul viderentur egere. Sed tunc lætus, tunc gaudens exultabat in Domino. aiebat nanque: Vtinām vel in modico paupertate Christi participaremur. Sed nunquā ei visum est, aliquando ad hoc potuisse peruenire negocium, cō quōd Christus magis in eo pusillanimes animaret assiduē, vt sua liberaliter discerent erogare, & de Dei largitate pręsumere. Præoccupabat enim eum diuina clementia ministrando. Vndē cum quodam die omne pulmentum casei de monasterio hospitibus ex integro expendisset, itā vt nihil fratribus reseruaret, contigit vt quidam, cūm esset cellerarius, quasi voce minaci quodam mētis affectu diceret: Miror, ait, Pater, quid tua velit ingentis rei expensio: En nihil residui permittis esse fratribus, quō vesci libeat. Tum ille, vt erat suavis eloquio, arridēs: Dominus dabit, inquit. Et ille, Tu semper, inquit, itā polliceris: sed nō sic extemplō dabitur, quod tu indifferenter effundis. Interim autē dum hæc aguntur, ecce duo adsunt plaustra præ foribus, vnum nescio quid ferēs piscium, & aliud plenū caseis. Quod B. Pater audiens, lætus pro fratre, iussit eū adesse cōtinuē. Ecce frater, inquit, & q̄ timebas, argueris: Ecce imprudēs conuincitur ignauia. Tum ille, vt erat simplex animo, videns se argui beneficijs, Da mi Pater, inquit, deinceps, da quantū voluēris. Iam enim non dicā vterius, Non dabit Dominus: sed dicā prorsūs, qa dabitur, quātum voluēris. Neq; igitur tātus vir prudēti affectu poterat ignorare, qd, cui & q̄tum daret. Hoc solū vitij, si libeat, deputetur, quod aiebat, dicebat enim itā: Si ad dandū mihi itā exiguū fuerit, vt nō habeā quod duobus impertiā indigentibus, quō solū eorū aliq̄s adiuuentū capiat, bonū mihi videtur, cui iure magis

com-

competit, vt ei totum tribuā, quā vtriusq; nil penē impertiā, aut eos ex toto vacuos relinquam: vnde vni impendebat vtrunq; beneuolentię munus: alteri pietatis affectum.

Videte duricordes, videte viscera pietatis. Ecce hic licet nō posset largiri omnibus, tamen omniū doloribus & penurijs, atq; casibus varijs, cōpassionis affectu quasi proprijs afficiebatur. Verē tātus ac talis erat, vt de se, quippe relatu veritatis, potuisset asserere, Vulneratus charitate ego sum. Qui nisi vulneratus esset à charitate, omniū casus continuis lamētis vt proprios nō lugeret. Flebat autē diebus singulis, si nō ampliūs, semel in die, aut secūdō, manē videlicet & vesperi. Ignis ergō erat iste in eo perpetuus, non deficiens ex altari animi, sed iugiter tali ardebat voto. Ibi enim fiebat suaue holocaustū Domino: ibi victimę macabatur, præcipuē in noctis medio: erat enim per uigil in orationibus. Omnē carnis adipē & concupiscentiarū illecebras tūc cremabat flāmarum incendio, & omnia intrinsecūs vitalia, caputq; cū pedibus, id est, initiū vitę ac finem, Domini in sacrificiū adolebat. Lauabat enim quęq; lachrymis primū, vt deinceps omnia Domino mūdīs cremarentur. Fateor planē, nunq; me virū inuenisse, cui fons lachrymarum tantus inesset, tantusq; gemitus. Putares enim intrinsecūs omnia fletibus resoluta, profundis spirijs pectus distrūpere. Videbatur in eo quasi tonitrua resonare, dum se crebris tūderet ictibus, vt lachrymarū imbres vberius eliceret. Haud dubiū, quin tonitrua fuisse rectē dicamus: quia tu intūs eras bone Iesu, vt fletibus virtutū rigares femina, & agri pleni, quę benedixeras, fructum fonte adspersionis ablueres. Cumq; exiguus ego aliquando ab eo requirerē huiusce lamēti genus, & tanti fletūs gratiā, intulit itā, dicens: Plango, inquit, filii, me plango: Non quasi humiliando flere me conueniā, aut vt altiora cęli sacramenta conspiciā: sed me, in quā, quid sim considerans, plangendo lugeo. Plango quidē, non quia sic me vellē plangere: sed quia me itā plangendū noui, proculdubio plango. O profunda humilitas viri, & altissimum mentis ingenium. Dicebas enim hæc, non q̄ te talem scires, sed vt me, quę talem fortē noueras, ad plangendum saltem ferius inuitares, & pectus faxcum sic tuis fletibus emollires. Alioquin tu idē flebas, q̄ velut intra sancta sanctorū ingressus, nondūm continuare poteras, quod cernebas: Spes namq; quę differtur, affligit animam. Ergō cernebas mentis oculo cęlestē illā patriam, vbi hymnidici chori Deo laudes cōcelebrant: & fruebaris beato illo & felici cęli concentu, vbi indefessa voce resiliat præ gaudio iubilationis organa: & quod maius est adhuc, feceras tuā ipsius animam sancti spiritūs habitaculū. Sed cum idē spiritus paululūm altiūs euolāset, vt eū requireres, flebas præ amore nimio, multumq; flebas, itā dicens: Anima mea liquefacta est, vt locutus est mihi, siquidē locutus est, & abiit. Abijt, vt mens a uida fruendi, feliciūs inardesceret, & flammam, cum inuenisset, in eo charitatis firmiūs retineret. Indē erat, mi pater, quōd in mortis articulo non recedebat ab ore pius affectus, ac dicebas: Sitiuit anima mea ad Deum viuum: quando veniam & apparebo ante faciē Dei? Iam enim cupiebas ingredi tabernaculi locū admirabilis: iam vox exultationis in auribus erat, & cōfessionis in ore: iam sonus epulantis audiebatur: iam quodāmodo intereras his, quorū habitatio est sicut letantium omnium. Talia quippe, dū fleres, tibi ante oculos assistebant, & idē amore tōtus elāgueras, ac dicebas: Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inuenēritis dilectū meum, vt nunciatis ei, quia amore languco. Nouerit pius lector, quōd si se à talibus paululūm pro quibuslibet negocijs segregāset, quasi à sanctis exiens, festinabat ocyūs vt rediret: sed continuo totum se inueniens, totus aderat, quasi si in die nihil aliud inter manus habuisset. Mox etenim aderant lachrymæ, mox gemitus atque omnis deuotio. Reuirebat quoq; animus ilicō, & omnis sensus corporis continuo mundo moriebatur. Quōd si ad Dei intrāset officium, vt idem iucundo animo solitus erat dicere, mox omnes cogitationes & causas rerum temporalium ante ostium reponebat, & secum totus ingrediebatur, vt totus Deo ac sibi adesset. Quem si conspexisses, subito videres eum introire suę secretiora mentis, & nescio quid verenti vultu respicere. Tingebat quippe calamus linguę fonte sancti Spiritūs, vt mundus Deo laudes diceret: atque inter ipsas laudes, nescio quid musicum percipiens, aliquando abundantissimē flebat. Et quid mirum? cum, vt audiui quodam referente Episcopo, inter ipsas palatij populorum frequentias, dum Rex & consiliarij eius aliud quid intenderent, & turba more solito vndiquē perstreperet, sæpē eorum in medio positus lugebat, quasi ad agonem flendi huc venisset. Itaque ibi residens, alibi cęlorum Regi secretiūs assistebat.

Cant. 2.
Lachrymæ
compassio-
nis quotidie
ana.

Gratia la-
chrymarū
præcipua.

Prover. 13.

Cant. 5.

Psal. 41.

Psal. 86.

Cant. 5.

Preces Deo
in templo
perfolutu-
rus vt se cō-
parauerit,

Quòd si inter mundi discrimina huc illucq; pro Ecclesiæ negotio occupatus esset, instituta tamen regulæ minimè deserebat: sed pro lectione vacabat fletibus, & pro reliquis officijs, mentis iubilo Domino famulabatur. Nouerant igitur omnes sui comites & itineris socij, nolle eum, vt continuè sibi appropinquaret: idcirco procùl ab eo gradiebantur, quatenùs ille soli Deo vacaret. Venerat enim illi iam tempus, vt neque in monte, neq; in Hierosolymis, & vt irà dicam, neq; in aliquo loco, sed vt in spiritu & veritate adoraret Patrem. Templum autem eiusdem spiritùs, suam fecerat animam, veritatisq; habitaculum. Idcirco vt mihi visum est, totus vbiq; secum, totusq; cum Deo erat, ac sollicitus cum eo gradiebatur. Indè erat, quòd profecto semper hilarius, semperq; mitis ac lætus inueniebatur: indè, quòd tam patiens, tam longanimis, tamq; benignus in omnibus habebatur. Erat enim filius pacis, charitatisq; catena, vt fraterna sibi viscera inuicem cohærent. Nouit hoc Spoletum & Beneuentum: qui cùm hostili gladio se inuicem indefinenter caderent, factum est, vt idem vir beatus illuc vsq; ob hoc progrediens deueniret, & Beneuentum intraret. Porro ibi cùm esset, inter eos tantam restituit pacem, vt vsq; hodiè connexi & confœderati, sibi mutuo in pace Christi cohærent. Vndè non solum apud eos, sed etiam apud Græcos & omnes maris insulas nimiam promeruit amoris gratiam, atq; famam virtutis. Perpendebat autem in hoc dissidio, quòd vtriq; Christiani & fratres essent: neq; censuit eos irà Deo placere posse, vt tanta cruciarentur cade, & suarum prædas facultatum facerent: Quia omnis, inquit Apostolus, qui odit fratrem suum, homicida est: & scimus, quòd omnis homicida non habet vitam æternam in se manentè. Vndè se medium inter eos pius Pater inicit, & quam diabolus pacem Christi violauerat, sanè ad plenum restituit. Igitur in huiusmodi negotio infatigabilis videbatur, & pro iustitia certator eximius.

1. Iohan. 3.

Dan. 6.

Matth. 5.

Vir sanctus præter meritum, exulare iubetur.

Roma. 8.

Matth. 6.

Vndè factum est, cùm Imperator Carolus diem vitæ fecisset extremū, & Ludouicus proles eius Augustus successisset in regnū, vt diaboli agere inuidia, in eo veritas prauorū rursus solitis agitaretur insidijs. Nec nouū aliquid: quia apud improbos semper inimica veritas fuisse cōperitur, & iustitia stultorū criminibus lacerata. Iam enim anno sa peruerforū improbitas, iuxta illud Platonis, beatas & felices Respublicas esse ingemiscebant, si eas studiosi sapientiæ regerent, vel si earum rectores studere sapientiæ conrigisset. Vndè dolo accensi atq; inuidia, excogitauerunt quomodò ceu Danielem ex Regis latere amouerent, vt iustitia vltteriùs non habendo defensorē, statum suū amitteret: & iniquitas suis percepta fraudibus, locum dominandi reciperet. Noueras enim omnium animarum Deus inspector, qui hoc consilium illius cordi inserueras, vt Regis & Ecclesiæ cederet iussionibus, quòd non nisi ob commune omnium bonorum studium hoc fecerat: videlicet vt libertas, potentiorum tyrānide releuata, propensius Domino militaret, & vniuersarum iure laudes Ecclesiarum deuotiùs Domino redderentur. Sed Deus, qui suos ad altiora semper inuitat, voluit hūc virū manifestiùs approbare, quantusq; esset in aduersis, ostēdere: vt qui tātus Deo victor in prosperis triūphabat, in aduersis etiā triūpharet: Vt quia iā gratia Dei septem Euangelijs, beatitudines, vita & moribus sibi acquisierat, octauam quæ supererat, operibus adimpleret: Beati, inquit Euangeliū, qui persecutionē patitur propter iustitiā, quoniā ipsorū est regnū cælorū.

Passus est igitur idē malignorū supercilio, & accusatus fraude humanitatis, qui amore iustitiæ ac veritatis in præptu nil sibi tutū seruauerat, nisi se pro ea vsq; ad mortē modis omnibus tradidisset. Nunq̄ enim timore occuluerat veritatē, nunq̄ mendaciū locū habere cōcesserat: sed miseros obiecta veripuritate clemēter tegebat, quos præsertim auaritia & crudelis imperitorū vexabat ignauia. Vndè cùm cecitas iniquorū dolosiùs araneorū telas, q̄ cautiùs venādī retia texuisset, noluit ante faciē apparere, nè fortè prauitatis turpitudine, iustitia relucēte, foediùs mōstraretur. Quo factū est, vt sine accusatore, sine cōgressu, necnō sine audiētia atq; sine iudicio iustitia plederetur in eo. Qui pulsus præsentibus bonis, dignitate exutus, vulgi existimatione fœdatus, ob beneficium Republicæ exiliū tulit. Sed q̄ cæca & stulta peruerforū calliditas fuit? Cogitabant enim inficere bonorū semper & cōmaculare virtutis famā, ob dignitatis ambitionē: præsertim cùm eo magis alterius torqueatur gloria, quo nolūt assequi eā, qua clari nominis honore digni habeantur. Sed si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Ergo mentiti sunt se posse polluere decus ac felicitatē eorū, qui sua in cælū facultatum, tulerūt præsidia. Illic enim neq; fures effodiūt, nec furātur. Nemo enim aliquid habet post Deū seipso preciosius: & idcō

ideò qui semetipsum benè operando custodit, necesse est se totum & Deum possideat. nunquam se suo vacuare honore, ac facultatum precio, quo nihil ditius est, priuari poterit, si se quisque extra se non proiecerit.

Preciosissimum ergò genus possessionis est virtutum decus, quibus nihil grauius acquiritur, nil suauius amando percipitur, nil felicius possidetur. Hunc thesaurum sibi senex noster laborando quæsierat, quærendo felicius adinuenerat, inuentum autem, quocumquè irer, secum possidendo ferebat. Atque ità quanto exoccupatus rebus mundi fuerat, tanto suæ possessioni intentus, hincindè locupletius & se cælo restituebat. Noueras iam impudens concupiscentiæ quæstus, quia miles Christi non tuis tenebatur vinculis, neque tua obfuscabatur caligine: sed celsa præsidens charitatis arce, mundum quasi sub pedibus suo liberalitatis dominio subiugârat. Idcirco non quocumquè inuidentium zelus, sed quò Dei agebat Spiritus, quasi ad epulas inuitatus, satis admodum vltro neusibat. Dic, quæso, misera mundi cupiditas, quid inanibus gaudijs raperis? Quid externa bona, & momentaneum luxum pro æternis vitæ delicijs amplexaris? Noueris, quòd nunquam tua facies esse, quæ à te natura rerum fecit aliena. Quòd si naturæ satisfacere quæris, scito quia parum est quod requirit. Quòd si cupiditatis luxui nil satis esse poterit, ò misera mortalium præsumptio, & temeraria virtutum imitatrix cupido, vt quid vltra te inconsultè transcendis, cum indè, si quid esse potuisses, totum amittas? Ecce cum iustitia & veritate bellum te semper habuisse nouimus: & indè est igitur, quòd adhuc liuore torqueris. Tu primò mundum in Abel fratricidio cruentasti: Deindè per omne tempus sanctorum millia iniquitatis gladio trucidasti, & quod scelestius est, Dominum cupiditatis precio vendidisti. Porro adhuc vincendo vinceris, quæ iam sanctorum pedibus conculcâris. Quare non audis infelix aduersum te sanctorum querimonias, sub altari Dei clamantes: Vindica Domine sanguinem nostrum? Fortè cogitas, quòd in isto sanguine non fuderis, ideò te excusatum iri. Fateor planè, quia mentita est iniquitas sibi. Audisne dicentem Dominum, Mihi vindictam, & ego retribuam? Sed quod tu excogitaueras improuisè, vt senem nostrum terrarum sedibus exulare cogeres, Dominus eius hoc vsus est ad coronam: Igitur more solito tuum cæcitatatis malum, conuertit in alterius bonum. Ecce rursus ponitur aurum in fornace: ecce tentationis igne probatur: Tunditur ac limatur igitur, vt speciosum vas, in honorem formatum, possit clariùs renitere. Sed dum præsens quisque talium contemplantur rerum euentum, fortassis censet, iuxta illud Vergilij,

Nec curare deum mortalia quenquam.

Iustus enim aliquando ecce in sua perit iustitia, calumniantium fraude perimitur, & prauus sibi quisque vendicat sapientiæ laudem. Veruntamen vtrunque rerum finem rei probauit euentus.

Interim verò senex noster, sapientia probus, mittitur quasi vnus ex ignobilibus ad Heri insulam. Missus verò illuc, omni humano priuatus honore, sed cælesti interim vdi què vallo fulcitur. Dissoluitur autem ad tempus quàm felix quadriga germanitatis, in modum illius Ezechielis coniuncta: super quos Iesus, lorica virtutum succinctus, decentissimè præsidebat. Erant igitur quinque vnus viri semine propagari: quorum trium Imperator Augustus familiari vsus consilio, vnà secum fundabili quadratura Francorum imperium satis admodum dispositum regebat, Reipublicæ augmentatum. De his nanque equis Habacuc non incongruè Domino cecinerat, dicens: Qui ascendes super equos tuos, & equitatio tua salus. Quorum quidem impar cursus, sed par animus ad palmam in primordio ferebatur. Porro iam deinceps præsidente eis spiritu sancto, æquo voto in his vnum propositum consummatur: qui primò quidem discolors videbantur equi currere, sed voluntate concordes: postremò verò, vt B. Hieronymus ait, vnum aurigæ iugum trahunt equa ceruice, & proposito pares, non expectantes flagelli verbera, sed ad hæc vocis Christi hortamenta ità feruentes, vt magistri ac duces exercitui fierent sanctitatis. Erat autem maior natu, senex noster sanctissimus, æta te ac gratia Domino consecratus: maturior consilio, eximior omnibus sanctitate. Deindè Vuala virorum clarissimus, qui ei successit postea monachorū pater eximius: tunc temporis primus inter primos, & cunctis amabilior vnus: nimia familiaritate Regi inhaerens, & maxima præfecturæ dignitate subiectus: in senatu clarior cunctis, in militia verò

pru-

Preciosissimæ opes, virtutes.

In cæcâ cupiditatem,

Gen. 4.

Matth. 26.

Apoc. 6.

Deut. 32. Roma. 12.

Eclog. 8.

Ezech. 1.

Habac. 3.

Hierony. Epistolæ 26. ad Pammachium.

Hunc quidam Vualachum vocant.

prudenti animo fortior vniuersis. Quem tanta laus sequebatur in omni vitæ negotio, vt longè plus censeretur amore posse, quàm omnium fastus etiam & tyrannis reliquorum. Erat enim iustitiæ custos, & decus honestatis, oppressorum quoque iustus oppressor.

Oppressor, id est, qui alios opprimerent.

Quibus inherebat ex latere sexu soror Gundrada, nomine dispar, sed virtutibus proculdubio compar, fratribus assiduitate præsens: siquidem virgo familiarior Regi, nobilium nobilissima, quæ inter Venereos Palatii ardore, & iuuenum venustates, etiam inter mulcentia deliciarum, & inter omnia libidinis blandimenta, sola meruit (vt credimus) reportare pudicitia palmam, & potuit, vt dicitur, carnis spurcitas illa se calle transire. Pudicitia, inquam, sceptrum secum tenuit: quia prorsus sibi locupletius fore credidit integritatem seruasse carnis, quàm roseos castitatum flores violare. Est autem pudicitia virtus, (qua feliciter, vt probatur, coronari meruit) velut Tertullianus fa- cundissimus ait, flos morum, honor corporum, decor sextum, integritas sanguinis, fi- des generis, fundamentum sanctitatis, præiudicium omnis bonæ mentis, ac deinde, Quamquam rara, inquit, nec facile perfecta, vixque perpetua. Huiusmodi igitur Christi famula inter omnia castitatis discrimina delegit experere campum certaminis, & meruit triumphum victrix obtinere pudoris. Reliqui verò duo, videlicet Bernarius noster, & Theodrada soror eius Deo deuota, qua iam reddito fructu nuptiarum, secundum castimoniam gradum arripuerat, ad pedes Iesu cum Maria domi sedebant: illa quidem Sueffione Sanctimonialium regens vitam: iste verò Christi discipulus nobiscum habens formam: Vtrique tamen ad vnum brauium supernæ vocationis currere festinabant.

Tertullian. libro de Pudicitia.

Video igitur in hoc eorum quinario numero dulci, sonum vtrisque partibus renouitum personare musicum, & ad aliquid harmoniæ horum quantitates concinere. Porro si primùm inspicias viros, & secundò duas sorores: erit diapente Græcum, & proportio sesquialtera quantitatis. Tres enim duplum medietate sui ad aliquid vincunt: & concinit vnus, videlicet beatus senex noster, inter duos & duas: atque ita mellifluam musicæ symphoniam artis, & pyramidem Geometricæ disciplinæ formam, reddunt. Sed quod operatur vnus, id est, Adelhardus senex inter quatuor, vt bene concinant: hoc verò is idem supereminens, vt in modum ignis quadrati, caelestis patriæ amore ardeant, inuitat. Alioquin si respicias eos in negotio Republicæ prælatos, erunt rursus tres publicis, velut Martha, mancipati officijs: & duo ad pedes Iesu intenti tantum, vt audiant verbum. Atque ita medijs est pater noster senex: qui inter vtraque vitas, actiuam scilicet & contemplatiuam, interim mediè temperatus incedit. Denique si eos rursus diligenter attendis, tres eorum sunt siquidem, qui continentia triumphum sortiuntur: & duo, qui primùm castum meditantur connubium: ad postremum verò, vtrique par iugum monasticæ disciplinæ trahunt. In omnibus igitur vestiti duplicibus, in omnibus consoni & concordantes atque concolores prædicantur. Conspicio quidem eos cum Beniamin singulos inter Patriarchas quinque indutos stolis: sed à Iesu nostro veste simpliciter nuptiali postmodum gloriosius decorari. Contueor autem quinque talenta credita: sed his omnibus vnum præmium lego superappensum. Qui cum ita his auidius in inuicem, pro se & omnibus decertarent, venit inuidia ventus, & disperdit eos procùl ab inuicem, in quibus præsertim florebat totius regni decus: vt & ipsi probati manifesti fierent, & ad quos deuenirent, eorum virtutibus fulcerentur. At verò Corbeia tunc, multorum quoque ore iam diu laudata, moerens ac flens, cum de tanto viduata patrono lugeret, in consolationem sui meruit suscipere Vualam clarissimum virum, inter reliquos, quos habebat nobiles, velut tyro- nem Christi, quem postea post decessum fratris, vice Christi gaudens sibi exultat patrem habere. O prouidentia Dei, & parati oculi discurrere in omnem terram, attingens à sine vsque ad finem fortiter, disponensque omnia sua uiter, quàm incomprehensibilia sunt opera & iudicia tua vniuersa: qui cecitate humana vteris inastimabili lucis consilio. flagellas enim ad tempus filios, quos coronare disponis. Indè igitur est, mi Pater omnipotens, qd Bernarius noster Lirinum remittitur: Vuala verò tuus in Corbeia, vt dixi, tyro recipitur. Qui deponens militia cingulum, vt te totum veste sanctitatis indueret, arripuit primùm tyrocina paradisi, vt consummaret in se mensuram Christi. Theodrada nanque quasi innocens sub sancta professione Sueffione relinqui-

Genes. 45. Matth. 25.

Ventus inuidia.

Vuala, sive Vualachus amplectitur vitam monasticam. Zach. 4. Sap. 8. Rom. 11.

Genes. 45. Matth. 25.

Genes. 45. Matth. 25.

tur. Porrò prefata Gundrada ad S. Radegundem quondam Reginam mittitur idcirco, ut cui communicauerat ex parte florens inter palatij discrimina, imitaretur virtutum eius insignia, & cum ea die noctuq; Deum exorans, de se suisq; interim consolationem obsecrando reciperet.

Sed cum iidem quasi exhonorati secedunt à palatio, procedit senex noster quasi ad epulas inuitatus, inter eos, ut aiunt, fortis fide, mente alacer, conscius puritate. Agebat nanque gratias, quòd dignus inuentus fuerit pro veritate contumeliam pati. Deinde nunc fratrem osculo deliniens lachrymantem, nunc sororem blanditijs & sanctorum afficiens hortamentis, amicis persuadens mentis fortitudinem, proceribus verò palatij exhibens virtutum exempla, porrò in omnibus mirabilem mentis suę constantiam demonstrabat: ita ut quidam Archiepiscoporum duo flentes ab eo regressi, ut fertur, Imperatori Augusto interroganti dicerent: Quid putas, inquirunt, ò Imperator? Nunquid vindicare te cupis hunc virum exhonorando, & qualibet terrarum parte eum exulare iubendo? Fatemur planè, quòd nunquam ei gaudium huic simile facere potuisses, quo nunc ei probata patientia cælitus condonatur: præsertim cum hodiè sibi nimum gratulatur, pristinam in Christo recipere libertatem. Vnde scias, quòd nunquam latior, nunquam iucundior à nobis visus est aliquando. Itaque ad nullum ferientis, spe sancta subnixus, pauet occursum, neque eum vllus hinc penetrat dolor. Quod audiens Imperator, pudore suffusus doluit se fecisse, quod iam ruboris erat inhibere. At verò pius Christi famulus hoc Cæsari quasi pro crimine imputantibus aiebat, dicens: Nolite, quæso, fratres mei, nolite attendere, quasi quod de nobis agitur, in hominis sit potestate. Fateorenim, etiam si idem aliud delegerit, quàm quod à Deo semel prolatum est, non posse penitus retractari, nisi primum hoc opere compleatur: neque possunt compleri disposita, si non idem annuerit. Idcirco moneo vos, charissimi, attendite Deum in nobis, licet per cuius non optassem manus, voluntatem suam exple: quia secundum Iob, cum ista expleuerit, talia ei præsto & quamplura sunt alia. Alioquin cum expletum fuerit, quod præfixum est, non quod in istius erit voluntate, sed prout suo clementer annuerit nutu, quandoquè reuocabimur. Interim verò, quæso, parcite à Deo collato nobis principi, quòd non sua quodammodo, sed Domini Dei nostri, cui peccauius, interdum vitur voluntate. Cæterum iuxta B. David vocem, si Dominus incitat eum aduersum nos, precor suppliciter exorate, ut sacrificium humilitatis nostræ odoretur, & suos suscipiat poenitentes: in omnibus ita tamen, ut eius fiat voluntas. Ecce quanta & quàm immobilis patientia illi inhæserat, quanta doctrina, quantaque viscera pietatis. Igitur inter omnia hæc, & inter omnium voces gementium, & lachrymarum alloquia, medius de se consolator erat & persuasor virtutum.

Erat enim quasi speculum sanctitatis, & inter omnium querimonias irrogantium iura caudidicus. Dic, rogo, quis tunc vel saxum pectus habens, non flieret? Quis præcisus vel de silice, non doleret? Aut quis vel ferreis continere se poterat oculis, nè lugeret? maximè ea hora, cum omnes vna voce plangendo clamarent: Pessima cæcitas malumque consilium, ut fons consilij, in exilium deportetur. Istud, inquirunt, non recuperabitur, neque Francorum quisquam ei similis, tantusque charitatis ac veritatis inuenietur assertor. Planè fatemur, quia pessima fraus, & callidus hic est veneni dolus. Ecce quàm iniquissimum instat tempus, dum iusti & boni exhonorantur viri, & nemo est qui interdicat. Quid igitur, putas, erit de nobis? Ecce, aiunt, tollitur prauitatis interdictor, & quis vltra iustitiæ locus erit? quæ consilij sanitas? præsertim cum omnes sua quarant. Nemo igitur Reipub. sed pessimè sibi quisque consulit, consilium pro muneribus venditur, sequuntur retributiones, propria lucra considerant. His & huiuscemodi querimoniarum vocibus vsi, generaliter omnium corda, singulorum feribus ingemiscere cogebantur. Ignorabant ergò, quòd Dei occulto iudicio factum sit, ut senex noster mala cum fierent nè videret, & poena peccati interim in quosdam liberius deserviret. Tunc itaque quasi ei hoc solum deesset, quod primum concupiuerat, Domino dispensante, ab humano pellitur orbe: & credimus, quod cælestibus partus sit sacramentis, ut cui vetitum erat solum terrarum cernere, Ioannis exemplo cælestis patriæ inquisitor fieret. Quid putas? nunquid Deus obliuisci poterat, quòd primum contra eius decreti voluntatem tali eum ab officio retardarat? Sed nunc fortassis ideò ei votum diu desi-

Constantia
& iniusta
virtus S.
Adelhardi.

Excusat
Imperatoris
contra
sententiam.

Iob 23.

1. Reg. 26.

Plangunt
omnes iniquum S.
Adelhardi
exilium.

desideratum conceditur, quasi ut quem prius Deus labore huiusce honoris laeserat, tandem posterius concessu operis deliniret: & quem vel tenuis pulueris inter huius mundi discrimina maculae sordidassent, angelico assuefactus consortio, fontibus lachrymarum ablueret. Quod factum proculdubio creditur, ut septem annis, qui & ad hoc sacramentus est numerus, sancto ibidem Spiritu ageretur, si quo modo septiformem eiusdem Spiritus gratiam ex integro accipere meruisset. Alioquin non talis ac tanta fuisset collata virtutum fama, nisi quia diuino arbitrio conuentum est, ut qui penè omnibus Europae partibus iam clarus inerat, etiam Aquitaniae solum extremis finibus illustraret: ut qui sibi pollebat ubique sanctitatis nomine, illuc usque cunctis clarius redderetur, ac deinde ubique fultus Dei auxilio, praemijs meritorum vberius abundaret.

Huiusce rei testes idonei sunt & assertores sancti fratres, inter quos idem beatus, ut ipsi fatentur, vita angelica per septennium visus est habitasse. Quos fratres idem ad omnia, quae Dei sunt, sancta deuotionis flamma mouebat: quoniam tanta charitatis virtus in eo erat, ut omnibus se posset influere, & suo eos amore in Dei causa firmius solidare. Dei quippe altissima virtus asperos ei quosque secundabat ubique casus, quae tribus pueris medium fornacis fecerat tanquam spiritum roris flantem. Vnde nec procellis allidebatur, neque vi ventorum impingebatur. Christi enim erat fundatus amore. Et ut cum Apostolo dicam, Quis eum separaret à charitate Christi? tribulatio, an persecutio, an fames, an nuditas, an gladius? Verè, ut euidentius loquar, neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, sed neque vlla creatura poterat eum separare à charitate Dei, quae est in Christo Iesu. Fundati enim erant pedes eius supra petram, & idè non poterat commoueri. Vnde cognoscentes eum beati viri, inter quos quasi sub custodia degere primum videbatur, coeperunt magno eius amore inardescere, & nimium eum venerari: non ob regiae quidem propinquitatis honorem, sed pro venustate morum, & sapientiae documentis, nec non & pro sublimitate virtutum, in tanto eum honore praefidentes, ut etiam eiusdem loci pater, & omne illud collegium sanctum, patris eum venerarentur obsequio, & secundum eius consilium sua cuncta tractarent, & obedirent ei in omnibus, prout is semel ore aliquid protulisset. Tu enim haec omnia Deus Pater incomprehensibilis, tuo disponebas nutu, ut & deuotus tuus famulus tandem aliquando diu optato potiretur ocio, & deuoti milites tui eius fulcirentur consilio. Vacabat igitur illic iam caelesti sabbato, fruitione perenni, & gustauit, quam sua uis sit Dominus. Vnde quam immensa laudes & gratiarum actiones ibidem eius resonarent ab ore, puto, nemo est qui possit ad plenum edicere. Siquidem erat ei felix illa habitatio in modum paradisi, ex quo serpentis inuidia primus eiectus est homo. Et mirabilis satis admodum ordo, ille quidem proiectus inde, confusione tegitur: iste verò eiusdem suauis quasi reuectus, ibidem gloriatur, eo quod iam consortio fruetur angelico. Erat igitur ei, ut quidam Poëtarum eximius ait,

Quam secunda quies, & nescia fallere vita,
Dines opum variarum, & latis ocia fundis.

Verg. 2.
Georgic.

Exilium
mutatur ei
in paradisi-
sum.

Atque ita nimium iucundus, inter mulcentia sanctitatis ocia latabatur, quasi inter florifera paradisi amoena: nec dubium veritatis odio cum B. Iohanne ad eum usque exilio deputatus, sicut venerabilis Beda presbyter ait. Quin licuit cernere fluctuagagas ubique mundi rotas, & Babylo nis ac Hierosolymorum mixtum conflagere castra, hinc inde vicibus tela atque fugam capi. Inde erat, mi pater omnipotens Deus, quod tuus athleta tantum pro discrimine huius vitae flens lugebat, ac dolore suffusus, nimio lamento gemit, rogans ac petens praesertim, ut suorum parceres hostium cecitati. Videbat enim & prouidebat iam senex Pater, hoc in tempore miseram humani generis vitam delictijs enervari, & Iezabel Propheten se dicere, & seducere seruos Dei, fornicari & manducare de idolothyis, ventris ingluuiem sequi, & libidine coronari. Quia, inquam, monstrum videri posset, si gula sine luxu, aut luxus sine gula regnaret. Heu quam misera conditio ventris, qui talium affinitate partium cohærens, utroque cluditur sine, & malae felicitatis fastu casto vestitur honore. Vnde, quantum voce Poëtica utar, moneo,

Apoc. 2:
Gula & li-
bido facie.

Vergil. 3.
Ecloga.

ut vos qui legitis flores, & humi nascentia fraga, hinc fugite, quoniam serpens his visibus latet. At verò praefatus senex interim eos flere non cessabat, quos auiditate ditescendi velut quasdam aues nox illuminat, & dies caecat: Qui dum non dispositionem Dei, sed suos intuentur affectus, licentiam vel impunitatem scelorum, omni-
nò pu-

nò putant esse felicem. Sed eorum interdum immanitate flagitij, cælesti viro beneficia cumulantur intantum, vt omne sibi gaudium æstimaret adfuturum, dum tentatione ad victoriam functus sit inuidorum. Idcirco quocunque se verteret, proficiens vltra atque crescens ibat.

Gaudebat ergo, vt Dei in ipso compleretur voluntas, quia totus Deo subiectus esse parabatur. Aiebat nanque inter reliqua patientiæ suæ verba, de suo quærenti exulatu, ouium se velle imitari simplicitatis exemplum, & instar leporis mutationem loci non curare. Ouis enim, dicebat, propter aliorum caloris indumentum, suo sine inuidiæ zelo nudatur vellere: & de sui indumenti exuijs, alterius fouetur nuditas. Ità siquidem & in me aliquod si est vtilitatis prudens opus, velim vt quilibet id gratis sine meo percipiat quæstu. Atque ità si fuero huc illucque, addebat, pro insidiantis impulsu more leporis fugatus, neque locum quietis, cui dudum prorsus infederam, cum mœrore relinquo, neque ad quem propellor, cum amore teneo. Nostra autem conuersatio in cælis esse creditur: idcirco quæ sursum sunt sapimus, & non quæ super terram. Mortui enim sumus cum Christo, & vita nostra cum eo in cælis est abscondita: vt cum Christus apparuerit vita nostra, tunc & nos simul cum eo appareamus in gloria. His & huiusmodi verbis ad petram, quæ Christus est, fratrum animos solidabat: vt quia inter fluctus marinos extra mundum positi videbantur, spe, quam velut ancoram habemus, cælo profundius firmarentur.

Quibus paterna ex acie per septennium ità discretionem virtutum vallatis, factum est Domino annuente, vt sui exulatus iam finem faceret, & clarior proprijs honoribus redderetur. Proprijs ergo dico, quod meritò sibi compererent, & idem summum paternitatis officium meritis illustraret. Alioquin honoribus dixi reddendum, quem proprius meritorum honor vbique & sapientia decorabat: non quod amiserit, quo reuerentia dignus censeferi posset, sed æstimatione vulgi priuatus honoris officio, quantum in ipsis fuit, dignitatum fascibus redderetur. Cæterum exhonorari, sicut consulta veritas patefacit, non poterat, quem cælestis gratia illustrabat: præsertim cum indebitus honor potius turpet insipientem, dum summis sedibus inclarescit, quam decoret: quia minus eius dedecus patuisset, si non altis sublimaretur officijs: quod velut struma, vt quidam ait, in superficie cutis eminet, vnde indignius prælatus videri possit. Sed senex noster non tam alienis quam proprijs meritorum honoribus vbique ab omnibus veneratur, ab omnibus interim dignus honore censetur. Veruntamen quia improbos, vt dixi, dignitas reuerendos nequit facere, dum pluribus eos ostentat, sed despectiores, immò indignos eadem dignitas facit. Cæterum senem nostrum tanta præditum dignitatis magnificentia fuisse constat, vt non solum per sublimitatis gradus illum contingeret videri honoratum: sed quia multo erat fultus consilio, idcirco etiam inter ignotos nimium videretur honorabilis.

Quo factum est, vt peracto tempore cum summo tandem reuocaretur obsequio, vt pristinam reciperet dignitatem, passim omnibus exultantibus & congratulantibus penè cunctis. Vnde lætitiæ voces hinc inde ad cælum vsque tollebantur. Gratulabantur monachorum cocnobis, resultabat iucunditate Clerus ecclesiarum, vulgi quoque gaudia vbique ridebant. Factus est autem concursus populi, quasi si in communi omnium festo, cæli præconio insignis redderetur. Fratres autem, cum quibus interim degerat, audito suæ regressionis die, cœperunt profecto contristari & mœsti esse, atque quodammodo gratulari: contraque præ nimio amore, ingenti animo lachrymabant: lachrymando quoque, vix eum dimittere cogebantur. Inter quos virtute venerabilis Ragnardus, qui postea abbas eligitur, præcipuo feruebat mentis spiritu, flens mœrore animi, & flendo quoque lætabatur. Lætabatur quidem, quia veritatis amator locum taxati meriti recepisset: sed dolebat valde, quod tanti viri præsentia priuabatur. Vnde factum est, vt cum pius Dei cultor iam iamque inde abiret, & omnes fratres ardenti animo eius vestigia gressusque osculando lachrymis abluerent, eique valedicerent, præfatus vir Dei domi intra lachrymarum cubicula sese reciperet, nè proficiscentem videret, quem plus quam se manere secum vellet, pro quo mori etiam proculdubio paratus esset. Sed cum senex eum multum diuque expectando requireret, inuentus est in quodam obscuritatis loco flens & eiulans, multaque trahens suspiria. Qui cum vocatus esset, vt seni valediceret, illeque nollet exire, precatus est internuncios, nè

H cum

Magna animi in sancto viro libertas.

Philip 3. Colof 3.

Heb. 6.

Honor improbos deturpat magis.

Reuocatur vir sanctus ab exilio, cunctis gratulantibus.

Dolet eius abitus fratribus, apud quos exulatur.

eum ibi plorantem detegerent. Quod audiens charitas sancti viri, regreditur iam de nauis, ne fratrem, quem sanctum nouerat, inosculatum omitteret. Veniente autem ad eum sancto sene, coepit idem magnis vocibus inclamare ac dicere: Quid hic quaesisti felix Pater, vel cur te mihi nunc ostendere voluisti? Testem, inquit, Deum habeo, quia mallem te hic mortuum sepelire, quam, me relicto, hinc uiuus abires. Tunc omnes fratres & famuli magnis eum prosequuntur fletibus: leuantur vela, tandem remigia impelluntur: dant omnes gemitum, & ad litus consueque expectant, quandiu eum possent conspiceret. Feruebat uero vnus in eis spiritus amoris: & ideo non se poterant continere.

Ille uero solutis carnis quidem, non cordis, ad spectibus, longa corporis attenuatus macie, tandem peruenit ad palatium. Vbi suscepto eo ambitiose ab omnibus, quaesitum est, quomodo ei celsitudo Regia satisfaceret: quia timebant pro tanti viri iniuria, futurum discrimen incurrere. Tunc beatus senex uidentis pudore animi talia meditates, proruit ad medium, & uerecundam Regis mentem blandis deliniuit affectibus. Persuasit autem, nil eum de huiusmodi facto in animo retinere, sed omnia Dei iudicio deputare debere. Interea, tum eodem cogente Principe, compellitur recipere suum sanctae uita: coenobium, flagitantibus filiis suis, ut eum saltem quocunque modo recipere meruissent. Ad quos cum aduenisset diu desiderata, ut pijs eorum complecteretur iam iamque amplexibus, vexabat eum salutis inimica febris, ita ut gemini affectus singulorum animos sauciarent. Pugnabat siquidem in singulis moeror compassionis, & laetitiae feruor: eo quod uiderent membra charissimi viri saeuissime laniari, pro quo libenti animo etiam uita: quam fortes dispendium sustinerent. Vincebat autem omnes, nunc iucunditatis magnitudo, nunc lachrymarum effusio, & extollebant simul mixtum usque ad caelum laudes, ut in eo Dominum illuc aduenisse nullus ambigeret, cui ita suscepto congratulantur omnes, idemque benignè allocutus est uniuersos.

Sed cum ibidem aliquantisper dulciter quieuisset, charitatis officio iucundatus, iterum ab Augusto gloriosius accersitur, & redit ad palatium. Vbi cum introisset, uelut quidam ait, uirtutum radijs illustratus, quia uenit Titan, marcescit sidera. Apparuit autem illic nudata insipientia, quae tegebatur pallio caliginis, & factus est stupor nimis, quis Senatum populi ad tantam ineptiam deduxisset. Qui, comperto non parum eos inuidia fuisse delusos, duxerunt in irritum, penè quicquid per hoc tempus, ut eis uisum est, argumentose tractauerant. Soluitur itaque ceu multorum captiuitas, eorum maxime, qui ex Regio pollebant semine: redditur in vno libertas omnibus, quocunque in loco tenerentur, nisi quos uita prius mors priuauerat. Tum deinde quorundam tonsura, propter furoris sequitiam illata, transijt ad coronam, & dant Deo spontè, quod dudum inuiti quasi ad ignominiam susceperant. Quid plura? Ipse gloriosus Imperator publicam ex nonnullis suis reatibus poenitentiam suscipiens, factus est omnium humilissimus, qui quasi Regali elatione sibi pessimus persuasor fuerat: ut quorum oculi offenderant in delicto, satisfactione Regia sanarentur, praesertim quod eius uelle cunctos considerare, eiusque nolle conspiceret, manifestum non ambigitur. Sed nisi reuersus esset ueritatis assertor, interea minime patuisset, quo lethargico spiritu premerentur. Vnde etiam matura senectus ceccitatis eorum vulnere, Christi antidoto mederi persuadendo curabat.

Ac deinde studuit, ut iustitiae uirtus & sapientiae suas reciperent sedes: ut unusquisque sibi seruaret commissum negocium, & sua cuique largirentur iura. Porro nouitates uocum, & temerarias, iuxta Apostolum, praesumptiones uelut pestem in omnibus reprimibat. Omne igitur, quod in lege charitatis non inuenisset, inimicum estimabat Deo, & uelut uenenum repudiabat. Cumque his & huiusmodi praeratijs, uelut aurum probatum per ignem, clarius enituisset, factus est omnibus decuplo honoratior, ita ut in ore omnium egregie resonaret. Amplectebatur autem cunctorum manibus, & quasi pater ab omnibus colebatur. Eratque Ecclesiarum magistris uelut humilitate filius, consilio uero & prudentia quasi subuector inclutus. Qui cum ita satageret indefessus, ut perfecti omnes & Deo digni inuenirentur: uidetur demum nouus renasci Francorum ordo, & aurora iustitiae quasi ab ortu surgere. Siluerat enim iam ex parte stratum furoris aequor, & uentosi ceciderant, ut Virgilius ait, murmuris aurae. Redierat, ut idem inquit, virgo

Accipitur honorificè in regis aula.

Redditur suo monasterio abbas.

Fratres & moerent, & gaudent,

Reuocatur ad palatium.

Ludouicus Imperator publicam agit poenitentiam.

1. Tim. 6.

Eclog. 9. Eclog. 4.

virgo cupidinis, si parum liceat immutari, redierant & Saturnia regna: quia progenies bonæ mentis iam quasi cælo refulserat alto. Omnibus igitur circuncircâ eatenus satisfactionis studio illustratis, & suis cum eo summo fruētibus ocio, voluit se demùm his exuere curis, vt esset sibi met & Deo totus intentus. Sed nequaquam passi sunt sancti fratres, licet multam eis excusationem senectutis suæ prætenderet: quoniam quanto ætate maturior, tanto ad virtutum culmina tendentibus salubrior videbatur: præsertim cum vigore sancti Spiritus, & viriditate adhuc non exhaustæ carnis satis vigeret, curans se laboribus & vigiliarum negocijs fatigari, etiam plùs quàm iuuenem constantia sequi posset.

Quis enim vnquam tam feruidus, quàm idem fuerat? Et quis alterius tam crudelis arbiter, quàm ille sui videbatur? Fateor planè, quòd nunquam, nisi erga se quòd durior esset, necessitatem corrigendi habuit. Vnde cum à suis fratribus & filijs quàm sæpè corripere tur publicè, cur sibi tam infensus esset, qui sic discretus omnibus habebatur, aiebat, ità dicens, vt læsos eorum animos mitigaret: Ego meî curam habeo, & prorsus vestro prouidebo famulo, nè fame aut laboribus fatigatus pereat. Sed hoc peractò, paululum delitescendo, non diù pòst resumebat esuriam & laborum negocia, ità vt vix iuuenilia membra ferre possent, quibus se parsimonijs & vigiliarum operibus affligebat. Attamen semper erat viroris gratia plenus, semper discreta macie satis admodum rubicundus: vultu quoquè decorus, & venustus ad spectu. Neque enim faciem eius ac frontem ignauus rugabat furor: sed totum eum matura hilaritas decorum componebat & aptum. Canities verò sancta eum candore niueo exornabat, & velut liliū super roseos amictus, hincindè coma capitis, quasi elata palmarum, super cutem renitebat: eratque, sicut scriptum est in Canticis, senex Cant. 5. noster candidus & rubicundus, electus ex millibus: irà vt culparetur in eo natura humana, quòd antequàm adulta sit, virijs corrumpatur. Et si velim laudare tantisper glebam corporis eius, multis confertam nitoribus, erit exiguum quod impendo, quia pulchrius in eo renituit, ex quo Deo dilectus & omnibus gratus fuisse probatur. Nec dubium, quin omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, flos fœni. Verbum autem Dei, quod semper in eo sapientia vixit, manet in æternum. Caterùm si nobilitatem & personam eius scribendo, quod Græcè *χαριστηριότης* dicitur, ad purum pingere voluero, ero ineloquens, super quem facundia Rhetoricæ artis, atque omnis eloquentia puto quòd muta sit: silebit illa Demosthenis oratio, & abyssus Tulliana conquiescet.

Et si verò secundum huius artis peritiā omnibus modis eius persona consideretur, vt possit laudi idonea in negotio approbari, non immeritò his antefertur, in quo multum, quod superest, felicius inuenitur. Consideratur autem Nomine, Natione, Patria, Genere, Dignitate, Fortuna, Corpore, Institutione, Moribus, Victu: quomodo rem familiarem administret, qua consuetudine domestica sit, affectione, arte, conditione, item altera conditione: Habitu, Vultu, Incessu, Oratione, Affectu. Istis igitur modis consideratis, persona censetur: vtrum improbus quis ad negotium, an idoneus perhibeatur. Sed videre iā iuuat, an luculentus senex noster tot effloruerit præconijs, quot sunt ad laudem sui Declamatoricæ artis insignia. Nomine ergò harum in catalogo virtutum, primùm, an sit sapiens, quæritur. Et quis sapientior, quàm qui vniuersa cælestis magistri præcepta, magis quàm artis eloquentiæ, sollicitus seruans, studuit nō admittere causa Dei quæ prohibentur, & seruare cuncta, quæ iussa sunt? Porro cum sapientia sit rerum humanarum diuinarumque cognitio cum studio benè viuendi: non dubium, dici posse sapientem, qui & quæ Dei sunt, Deo: & quæ hominum sunt, prudenter nō administrare, & velit propter Deum. Hoc igitur negotium prudentis viri est: & ideo is, de quo quærimus, sapiens fuisse non ambigitur. Natione autem carnis, quod cunctis liquet, Francus erat: verùm & renatus in Christo, vbi & spiritu conuersatus, totus cælestis efficitur. Patria verò, quanuis hic natus verissimè videatur, Hierusalem illa cælestis fuisse, qua nusquam felicius habitatur, proprijs perhibetur meritis. Genere quidem, nobilium nobilissimus Francorum, vt paulò antè prompsi, profapia ortus: sed gratia demùm à Deo in filium est nobilius adoptatus: Quilicet dignitate regia magnus videretur, en maior effectus est sublimitate perennis vitæ. Fortuna nanque qua fuerit auctus, probatur illo in loco, quo dictum est:

Eius labores, vigiliæ, feruor, erga se severitas.

Cant. 5.

De hominibus dicit, qui corpora sua luxu & intemperantia enervat. Esa. 40.

Vide Cicer. lib. 1. de Inventi.

Laudatur Adelhardus ab attributis personæ. A nomine.

Sapientia quid.

Ita ferè Cicero 4. Tuscul. & 2. Off.

A Natione.

A Patria.

A Genere.

A Fortuna.

*augusto

Pauper in *augusto regnat habendo Deum.

A Corpore

Cant. 5.

Ibidem.

Ibid.

Ab institu-
tione.

Act. 7.

A moribus.

A victu.

Cicero lib.
1. de Inven-
tione.

Cicero ibi.

Pfal. 137.

Apoc. 16.

Matth. 22.

Genes. 3.

Luc. 10.

Apoc. 3.

Matth. 19.

Xenodochi-
um institut-
it.

Siquidem quia contempfit modica, ingressus Domini sui gaudia, sublimatur, & supra multa constitutus erigitur. Corpore verò, vtrum validus an decorus fuerit, fides probat, & morum eximietas. Vnde nec immeritò illi aptatur illud in Canticis: Caput eius, inquit, aurum optimum, comæ verò eius sicut elata palmarum: quoniam quicquid ad decorem ei collatum fuerat, sursùm ad Deum nitendo conscendere procurabat. Oculi eius velut columbæ desuper riuos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, quoniam totus ad specus eius simplex fuisse & solùm in Deum intentus creditur, neque felle concupiscentiarum immixtus, sed vera innocentia mentis lotus. Porrò genæ illius sicut areolæ aromatum, quæ confitæ sunt à pigmentarijs, videlicet à sanctis Doctoribus, omni flore doctrinæ & virtutum exornata oleribus. Manus illius tornatiles, sanctitatis formam exprimentes, & motu sphericò celeriter ad omne bonũ insistentes: plenæ hyacinthis, celi specie in cælis thesaurizando renitentes, quæ multis replebantur muneribus. Venter eius eburneus, virtutum distinctus ordinibus. Guttur illius suauissimum, ob fauam eloquentiæ: & totus desiderabilis probitate morum, atque charitate eximia. Idcirco quærimus te, Pater, dum pascis inter lilia, quærimus quem diligit anima nostra. In lectulo enim per noctes quærimus te cum lachrymis: sonet vox tua, obsecro, in auribus nostris: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Neque enim possumus te patrem non amare, quem pro nobis credimus ad futurum.

Jam si de institutione agitur, eruditus fuit idem alter Moyses omni sapientia presentis vitæ, quasi vnus ex filijs Regis: deinde perductus ad Sina, in quo ipsius Domini presentia illustratur, & familiaritate continua fruiturus ingreditur. Moribus verò quibus fuerit exornatus, testis est vita eius, quæ summis redolet meritotum infignijs, & præconijs quam maximis prædicatur. Victus nanque, quem Philosophi definiunt consummati operis esse fruitionis exercitium, vt perueniat ad quietem, Dominus erat, quem dilexerat, quem amaucrat, quem iugiter desiderabat. Gradus autem harum virtutum sunt, cum apud eos primùm ponitur affectio mentis. Porrò eadem affectio, est animi aut corporis ex tempore aliqua de causa commutatio. Deinde ex hoc quod afficitur, vertit se in studium, vt effectum sui obtineat. Studium autem est, animi assidua & vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluntate occupatio. Postquam habitus induitur acquisitæ rei, cum ad plenum id quod perfectum est, obtinemus, de quo scriptum est: Sacerdotes tui induantur iustitia, & sancti tui exultent. Felix quippe indumentum virtutis est, quo quisquis induitur, & custodit vestimeta sua nè nudus ambulat, hic nuptiali veste indutus, foras non eicitur: quam si primus parens noster in paradiso denique conseruasset, nequaquam apertis oculis nudus inueniretur. Vnde, sicut scriptum est, dum idem descenderet, expolauerunt eum latrones, & plagis impositis abierunt. Sed senex noster floridus, tali coopertus habitu, iam credimus, quòd audit: Ambulabit, inquit illi Christus, mecum in albis, quoniam dignus est, & non delebo nomen eius de libro vitæ. Taliq̄e indutus habitu dum esset Pater eximius, exercebat se plurimùm, vt pro victus alimonia frueretur Christo, quem induerat.

Porrò restat, iuxta præfatam disciplinam, requirere, quomodò rem suam administrarit. Quid verò dicam, rem suam quomodò administrauerit, qui nec se sibi retinuit? Fecerat enim, quod audiërat à Domino: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Hoc impleto, ceterùm res ecclesiæ suæ quemadmodùm administrauerit, testes idonei sunt sancti fratres, quorum consilio vsus est & obsequio: Per quos ita cuncta disposuit, vt & omnibus satis esset, nec multum alicui superflueret, neque in vacuum quid periret, sed omnia ad Dei laudem humaniùs largirentur: fratribus salubria præsentis vitæ tribuens, & nociua quæque ac superflua rescans: hospitibus abundanter omnibus administrans, familiam quoque satis illesam à iugo seruitutis conseruans. Siquidem viduas huiuscæ familiæ destitutas, & calibes viros per singulas villas constituens, eis stipendia iugiter ministrabat. Orphanorum quoque & debiliùm, necnon & hospitem in eisdem locis, opportunius velut Xenodochium constituerat, vt res ecclesiæ huius suum omnes quasi patrimonium possiderent. Testem Deum habeo, quòd idem ipse huius ministros officij velut medicus sæpè instituebat, vt & ipsi excogitarent artificiosè, quomodò rerum aliquid eis ad comedendum pararent, & in huiuscemodi cibis eorum sanitas nè periret. Porrò Re-
gi &

gi & diuitibus, nostrorum nullus tam largus erat, idcirco vt in omnibus Deus largitor omnium glorificaretur: Beatius, inquam, multoties iudicans dare, quam accipere, atque medium inter paupertatem, quantum ex se erat, & diuitias propter alios semper incedere: idque vt ij qui habent, tanquam non habentes esse instruerentur. Iustum etiam percensuerat, vt omnes huius ecclesie famuli sic tanquam Patrem eum sentirent, vt tumidi quoque dominum eum esse non ambigerent: Insupèr ita eorum virtutibus fautor & institutor existeret, vt vitiorum quoque dominus, quanuis discretus, & seuerissimus fieret persecutor. Iam porrò qua domestica consuetudine fuerit, nouit mensura sancti oraculi, in quo fuit manna absconditum, & vna aurea: altare quoque incensi aureum, & virga Aaron quæ fronderat, habens illud (nempe, oraculum) xx. cubitos in longitudine, & xx. in latitudine, xx. quoque in altitudine: vt ex omni parte gemino denario consummatus, charitate Dei ac proximi, quadratura perpetua fulciretur: nec dubium, quin Dominus ei fuerit fundamentum. Intra quam mensuram attitulatus, sola nouit contemplatio diuina, quid senex noster pro suo more domestico tractaret.

Affectione verò ita illectus omnium bonorum incitamentis, vt super fraterna viscera charitatis officio ceu faculis vreretur. Deinceps igitur arte qua fuerit eruditus, patet: quia fecundus inuentus est eruditionis consilio. Prudentia namque, vt dicitur, mille oculis inspector, virtutum quoque disertissimus disputator: liberalium artium adeò vsque sanctissimus institutor, vt probares in eo illud beati Antonij: Quod sensus adinuenerit artem, & qui sensu sit integer, eum arte non indigere. De conditione iam vltra quid loquar, qui, vt prefatus sum, Regali ex progenie clarus refulsit: Nec non & de altera conditione: vtrum proprius, vt ipsi dicunt, adoptiuusve, an abdicatus fuerit, quid ingeram, quum & Bernardi filius fuisse, fratris Magni Pipini Regis, & Dei esse adoptiuus non abnuitur? Habitu autem quo fuerit infularus, constat paulò antè me dixisse, quòd Christus eius tunica talaris fuisse probatur.

Ceterum vestimentorum habitus, vix sufficiens, monasticus fuisse ostenditur, pro frigore potius membra muniens, quam honoris aliquid gerens. Dicebatur quippe à quibusdam pro ludo, lorica frigoris: quoniam erat pelliceus & quasi thorax circa viscera fomentum caloris. Vultu autem suauis idem, & statura palmae adsimilatus erat: eò quòd pulcher adspèctus & decorus esset, velut paradisi delicijs enutritus. Quàm pulchri gressus eius, & quàm speciosi pedes ad euangelizandum: quippe quibus expeditior damis, in calcementis ornatior filia principis. Porrò eius oratio quàm facunda, quàm plena sensibus, quàm suauis auditu manauit? Extant eius epistolæ, ad plurimos directæ, & omnium voces, qui nunquam se vberius aut expressius loquentem audisse testantur. Voce quidem canoriùs cygno mulcebat auditum: sed & melle dulcibus palato cordis melodia sapiebat. Erat autem omnis narratio eius aperta valdè, breuis ac lucida, quòd dictionis genus Oratores summis extollunt laudibus. Nil faculentum admiscens, neque dubium quid in sensu reseruans. At verò plano in clausulis procedens gressu, sensus eius fauissius pinguisimo claudebatur sine. Erat igitur sonus assertionis expositio dictionum: ita vt voce formaretur proprius verborum intellectus, & suis singulæ partium qualitates restituerentur sensibus: Habens omnia membra narrationis capitulati distincta, & ad retinendum facilima, ad persuadendum verò vel dissuadendum promptissima: semper auidius ad intendendum promouens audientes, igne calidiùs ad desiderandum, torporem discutiendo, incitans desidentes. Quæ si facundia daretur mihi, luculentius explerem quòd conatus sum: nunc autem excusatio pro ignorantia, venia pro voto debetur: præsertim cum stylus nullius ad hoc negocium melius expediret, quàm eius, cuius vt vita præeminet, ita & sermo antecellit. Sed quia id ingenij vnda denegat, voluisse tantum, charitatis iura implèsse probabitur.

Restat nunc, affectu qualis fuerit, intimare. Sed quo artis ingenio pandam eius affectum animi, qui vno semper mentis ardore afficiebatur in omni vitæ negocio? Iugiter enim cupiens dissolui & esse cum Christo, se laboribus fatigabat: permanere autem in carne, propter nos necessarium, licet aliter fateretur, penitus sentiebat. Vnde toto annisu vitæ satagebat prodesse omnibus, mille, vt ita dicam, charitatum semper negocijs occupatus: præsertim quòd esset consilium totius patriæ, & pater omnium indigentium:

um : qui ore ac manibus, cum omni circumstantia facultatum, pro libertate Christi erat omnium seruus.

Exul man. di, cuius pas radifi.

Ag. 20.

Corbeia Sa- xoniae fun- datur.

Abbas Spa- heimen ait eã fundari onẽ cepisse anno Chri- sti 822. qui fuit annus 9. Imperij Ludouici Pij.

Pfal. 118.

Corbeia du- plex, Gallie & Saxonie.

Vt iuniores monachos instituere S. Adelhardus.

Quoniam cum esset semper accensus ardore, peruenit vsque ad Saxoniam fines, vbi iam paruissima cellula à sancto viro, suo equiuoco, Adelhardo nomine, sumptu huius monasterij ædificari cœperat, eò quòd idẽ beatus vir, quia suus fuerat nutritus & familiaris filius, intercesserat loco eius, dum ipse Hero in insula exul haberetur mundi, & paradisi ciuis. Videns igitur pius Pater ac senex sanctissimus cœptum opus quòd pietatis esset officium, Regem adiit, & petiuit ab eo, vt daretur ei locus ædificandi : quia ille, in quo situm fuerat, non utilis aut aptus esse probabatur. Quod audiens Imperator Augustus, gauisus est valde, volens ei multa largiri, nisi retineret eum ipse, qui nulli vnquam concedebat sibi dare, quantum quilibet voluisset, sed quantum idem vel si modicum censuisset : agens semper illud Apostoli, quia beatius est dare quàm accipere. Accepta autem potestate à Rege, vt vbi vellet, illud ædificaret, elegit locum valde amœnum, & monachis nimis congruum ad habitandum : vbi & Rex postea plurima propter Dei omnipotentis amorem contulit beneficia.

Est autem locus, pergentibus ad ortum Solis de fonte Patris, situs supra litus Vuifiræ, in modum Δ literæ, vallis planitie collocatus : habet ad ortum Solis præfatum alueum, & montem porrectum in facie iuxta fluuium. Porro à meridie mons alius egrediens è fluuio, sinu tendit ad occasum. A septentrione verò alter eregionẽ pari situ pergit, quousquẽ sibi inuicẽ, viam per medium dantes, copulentur : atque ita in medio fit vallis, figuram Δ hoc modo, quantum recordor, exprimens, nec immeritò. Nam magister veritatis, diuino nũu edoctus, talem elegit locum, qui & Christi nutrirer discipulos, & suo eos describeret charactere, & signaret situ. Nihil enim in omnibus Geometrię figuris, triangulari consummatius aut perfectius inuenitur. Est enim hic numerus totius latitudinis & superficiei in Arithmetica solus principium : In Geometria idem planior inuenitur. Et quisquis diligenter inspexerit hanc figuram, neque in his artibus aliquid mirabilius reperitur, neque in nostra disciplina quicquam maius aut melius prædicatur, quàm Trinitas Deus verus. Igitur sine hoc numero formatum aliquid, nihil perfectum innuitur, videlicet sine principio ac fine, & horum medio inter principium atque finem. Hęc verò figura princeps est, vt dixi, latitudinis, eò quòd cæteræ omnes superficies in hac resoluntur. Ipsa verò, quoniam nullis est principijs obnoxia, neque ab alia latitudine, nisi à se, sumpsit initium, in sese ipsa resoluitur. Quæ si ita sursum erecta fuerit, vt ostensum est, igne charitatis flammare ibidem habitantes debere monstratur. Quòd autem ipsius à latitudine sit initium, ostendit larum Dei mandatum nimis, non nisi dilatato corde perfici posse. Quòd verò omnes superficies in se resoluit, liquidò signatur, quòd omnes reliquæ virtutes eius latitudine consummantur : & ipsa charitas non nisi Trinitatem colendo in vnitate perficitur, vt vera perfectio, in his tribus Vnitas indiuidua teneatur.

Hęc idẽ me dixisse sufficiat, vt monstrarem, quàm prudens idem ac sapiens fuerit, quantoque charitatis ardore feruebat, qui talem ac tantum discipulis habitandum locum pararat, irriguum aquis, velut si minor Aegyptus esset, & alter paradysus Domini, venientibus de fonte Patris in ortum Solis. Verè, de fonte Patris, dixi : quia in Christo renati, creduntur exindẽ non solum ad ortum Solis, sed etiam vltra Solem vsque transcendere. Quem locum B. Pater Corbeiam alterius de nomine vocitauit, vt signum esset in posterum, à quo prius illud esset fundatum. Quis, mi pater charissime, narrare sufficiat prouidam doctrinam tuam in omnibus? Verè fateor, quòd quoties tu recordor ad liquidum, miror satis, quàm prouidus eras in omnibus. Recordor enim doctrinarum tuarum, quibus eos alebas & instituebas tenellos de fide & charitate, inter quas etiam spem mediam collocabas, deque moribus & de omni doctrina vitæ. Qualiter etiam oblatas sibi res à quolibet suscipere debuissent, cum ipsis inter sollicitudinis negocia peragebas : commendans illis per omnia, vt in nullo terrenorum cupidi essent, neque quicquam vellent accipere, vnde alij grauarentur : & si hæredes essent rerum largitoris, cautè considerarent, nè fortè ipsi, quorum erat hereditas, postmodum inopes fierent. Hęc erat eius sollicita & pia consideratio in omnibus, quibuscumque præerat locis : vt neque inhonestum quicquam acciperet, neque aliquis quasi causa misericordiæ postmodum poenitudine premeretur.

Dice.

Dicebat enim, quòd multi, non solum rectores ecclesiarum, sed etiam ipsi ibidem Deo degentes, qui seculo renunciassent videntur, ob id decepti essent, quòd rebus nimis abundarent intantum, vt seculo seruire denuò cogerentur, qui mortui esse mundo debuerant. Quid, inquit, prodesse poterit rebus proprijs futuros expoliari heredes, & rursus eos mancipari negocijs secularibus? Constat igitur nos in praesenti tempore idèd Reipub. deseruire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus, ex se subsistere non posse manifestè causatur. Et idcirco nos infelices, qui liberi esse in Christo debuimus, facti sumus turpissimæ seruitutis, etiam inuiti, serui. Occasione itaque accepta, quasi in Dei causa mundi militiam baiulam, cum Apostolus dicat: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus. Neque enim à nobis exigitur, quòd necessaria tantum retinemus: sed quia superflua, vt ab ipsis dicitur, possidemus: & vnde miserati in possessione esse cupimus, inde angustamur in omni opere bono. Quapropter, filioli, estote contenti paupertate Christi, sine qua nemo est diues. Noueritis enim, quòd beati sunt pauperes spiritu, quibus regnum caelorum repromittitur. Et idèd fratres mei, nolite quasi pro pietatis opere, sectando auaritia, possessionem aeternam perdere. Estote igitur, quod vos aeterna Christi vocatio esse voluit: vt paupertate Christi participando, diuites esse cum eo sine fine mereamini.

His & huiusmodi cum eos quotidie corroborearet ac confirmaret, construebatur ibidem, Deo agente, non solum monasterij, sed etiam caelestis patriæ fundamentum. Quid putas, quanto tunc gaudio afficiebatur eius animus, quantaque lætitia, cum Dei omnipotentis amor ita flagraret in eis, vt etiam omnis illa regio Deum per ipsos benediceret? Fateor itaque, quòd ad nos non nunquam rediens, præ amore pio & spiritali gaudio vix se poterat continere, hinc inde exultans atque gaudens, quòd Christus per eum glorificaretur in multis: nos quidem rigans ac pascens caelesti pabulo, illos plantans in Christo ac propagans, agebat vt fructum plurimum Deo ferrent. Itaque sic in omnibus se exhibens, Christi vices agere credebatur: etiam & forma humilitatis omnibus anteibat. Qui ita iugiter vno iubilationis afficiebatur spiritu, appetebat ingressionis campum: quæ ingressio, secundum B. Augustinum lib. de animæ quantitate, vna de septem, & sexta perfectionis est virtus. Quintus siquidem earum gradus, est Tranquillitas: sextus, ingressio: septimus, contemplatio: Quæ ita decentissime possunt edici: In seipsa, dum anima qualibet secum ingreditur & versatur: Ad Deum, dum quotidie ardentem desiderando, ad eum ingreditur, ita dicens: Sitiuit anima mea ad Deum fortem, viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Apud Deum, cum iam claro lumine indefinenter contemplando ei inhæret, in quem desiderant etiam angeli prospicere. Quòd nunc Senex noster se peruenisse lætatur, lætatur meruisse, gratias agit, atque comprehendisse summo alacritatis animo amplectitur.

Vnde quid aliud dicam, quam illud Elisei: Pater mi, currus Israel, & auriga virtutum? Ecce nos quam subito desolatos relinquit: & idèd quærimus te lachrymosa voce, & scrutamur mellifluos mores tuos manè in præcordijs nostris: nec vltquam pupilla oculi nostri silet, neque consolatur, nisi cum sibi te pro nobis melius adesse promittit. Recordamur enim, quibus nos lætabas vberibus, vel quanto in te Dei fruebamur oraculo, quantisque ferebamur alarum remigijs, & nutriebamur charitatis visceribus: ita vt si faxei essemus, tua nos molliret pietatis oratio. Omnia enim nobis omnibus factus eras, vt Christo nos lucrificeres. Quòd si ad speciale quorundam te vertisses negocium, vni in momento dabas vitæ consiliū, alium interdum delinebas osculis. Porro illius manum stringens, alterius animum miro demulcebas affectu: atque ita omnibus vnus eras, & totus singulis. Fratrum verò nomina, licet scripta in viscera sanctæ sollicitudinis imponeres, de manu tamen certus eorum numerus diligenter scriptus penè nūquam aberat: idque idèd, vt omnes sedulo inspiceres, & mores singulorum apud te sollicitus pertractares. Iam enim de singulis tecum in iudicio disceptabas, nè damnū postmodum de creditis ouibus sustineres. Benè igitur noueras, quid cuique expediret: & idèd omnibus exhibebas, quod saluti singulorum congrueret. Erat ergo discretio tua in nullo, quantum dici fas est, exorbitans à proposito, facilitate complendi, quæ singulis expediret: generaliter verò procurando cunctis congrua. Nullum fermè per hebdomadā familiaritatis affectu non allocutū relinquens: nullū quem

in die generaliter, nisi ex aliqua impossibilitatis causa, non instrueres: omnibus præbens salubria, nulli prorsus denegans, vt credimus, necessaria. Idcirco filia Hierusalem, prout compellor dicere, flete hunc senem nostrum, & lamentum sumite. Flete virum, qui vestiebat nos charitatis coccino, desuper totum delicijs in textum, qui præbebat cultui ornamenta virtutum. Induite cilicium, & amare plangite: quia qui consolabatur nos, & fouebat quasi nutrix in gremio, sublatus est & recessit. Vnde ploras plorabit anima mea, & erunt lachrymæ in maxillis meis, quandiù non intueor, quem diligit anima mea. Putasne veniat mihi, pater, tempus, quando vel si quoquo modo liceat faciem speciemque vultus tui conspicerem?

a. mi. T.

Sed quid interim iam deinceps agimus, anima? Ecce nunc usque quasi inter roseos versati sumus campos, & conspeximus amena virtutum, de fonte S. Spiritus irrigata: Nunc verò instat, vt mortis eius finem pandamus, quem habuisse talem, glorificandum est: amisisse, flendum: peruenisse verò ad beatorum gaudia, congratulandum. Sed quanto nobis incundius est, in eo quod amatur, versari: tanto grauius est, eius absentiam, quam semper presentem cernimus, tolerare. Vnde ceu respersum nebula, moestum est omne quod inspicimus: caligant oculi nostri, operimur singultibus, tremunt digiti, rotatur caput, funduntur lachrymæ: & insuper est pio amoris affectu quædam pulsare voluntas. Vnde & quanto hæc prolixius ad consolandum cudimus, tanto ardentius amore afficimur, amando quoque dolore premimur. Idcirco mi pater charissime, ocyus transibo obitus tui paginas, in quo diutiùs immoranti vehemens languor ingruit. Hinc quidem interim adstillat lugendi facultas, sed paulò post consolabimur de peruentu, quo tu nunc lætaris in gaudio. Vnde quæsumus, priusquam incipiat calamus pulsare tui exitus horam, reuertere Sunamitis, reuertere, inquam, paululum, vt intueamur te. Recipiet enim inde spiritum linguæ calamus, & leuius transibimus amarus legedi cursus. Reuertere, reuertere mi charissime, & quid videbimus in te, nisi vt castrorum acies quomodò sis ordinatus? Ad nos saltem semel, quæsumus, conuertete: vt omnes, qualem te prius habuimus, quantumve & modò sis, videamus. Ecce ascendisti, nouimus, per desertum quasi aurora consurgens, pulcher vt luna, electus vt sol, terribilis in Deo, velut castrorum exercitus ordinatus.

Maximum
sui mortu-
us desiderii
um reliquit

Moriturus
vt se gesserit.

Oratio eius
ad fratres.

Luc. 14.

Iob 7.

Psal. 37.

Ioan. 4.

Quid igitur terribilius humanis aspectibus videri potest, quam tui vultus erant ad spectus in hora, cum nobis indulgentiam dares? Præceperas enim, petentibus nobis, Pater, vt omnes humi sederemus: quatenus tu os nostrum ex integro, & nos tuum erectis oculis potuissemus conspicerem. Quo, fateor, nil me ordinabilius à magistro audisse indultum, nilque flammantius aut horribilius aliquid me vidisse, quam in tuis oculis. Pressius itaque enucleans sensum, ita affati in cunctis es locutus: Ecce, inquis, de creditis ego ouibus rationem redditurus venio: vos autem, o mihi commissus grex, de obedientia & inobedientia vestra sententiam excepturi, attendite, quòd idem, qui nunc adfesto, in tremendo iudicio vobis coram adero, & quid de talentorum pecunia sim lucratum, vel quomodò illam expenderit, præsentabo. Attamen interim si quid est, in quo excessi in vobis sciens aut nesciens, volens nolensve, indulgete, prout ego iuxta quod oportet, si quid est quod meum sit indulgere, vice Christi relaxo. His igitur tum ita præmissis, plenus feruore spiritus recessit, quasi iam futurus arbiter in suo: vt instrueret se, quasi contra spiritalia nequitia tunc in caelestibus pugnaturus, rationem villicationis suæ redditurum: licet semper quasi in mortis articulo pertractasset, tunc tamen velut contra legiones iturus, diligentius mentis aciem disponebat, si forte ludibria huius vitæ sine impedimento posset effugere. Sed quia occurso decuplum eius viginti millibus superare legitur, semper quæ pacis sunt, Dominum precabatur: Domine, inquit, pone me iuxta te, atque ita cuiusuis manus pugnet contra me: alioquin turmas non effugiam iniquorum, quia tu solus inuentus es inter mortuos liber. Venit enim ad te exactor, & in te non inuenit quicquam, quod suum esset. Idcirco fac me firmius in te inhaerere: vt & ipse per te tuo in corpore mali totius inueniar liber.

Qui totum se ita discutiens, adhuc inuenit in se qualiacunque, quasi nodum exhausta, & præcepit ea coram quibusdam fratribus exponere, (quorum vnus, etsi indignus, ego eram) interrogans, si de his se in iudicium merito venturum fore pertimesceret. Quibus auditis, iuxta diuinam scripturam percensuimus, non ad eum pertinere, quæ ipse quasi sua longè diuic; plangebatur. Quid putas quam subtiliter secum reliqua dispu-

disputabat? quàm sibi seuerus erat, qui pro alienis etiam, vt pro suis, se puniebat? Interea singulos de singulis monens & instruens, aiebat, vt post obitum suum in electionis pace, castè ac rectè secundùm Deum inter se conuenirent. Exposuit etiam fidem suam coram quibusdam ex nobis, penè & omnem doctrinam quam docuerat, vt ex hoc eam firmiùs commendaret pectoribus nostris. Hinc est, quòd tali absentes mœrore suffundimur: indè verò gaudentes sumus, quia de Patre talia recoluntur. Hinc ad hoc afficimur, ad aliud hinc protrahimur. Plangimus in eo siquidem maturitatem morum, fidei firmitatem, soliditatem spei, charitatis fundamenta, ex integro altissimam Christi humilitatem, & ditissimam in omnibus largitatem: nec vt Saluator, inquam, miseram Hierusalè ego lugeo: sed ploro in vnius morte pariter omnes virtutes occubuisse: Non quòd nobis desit ille, qui abiit: sed quòd talem videre desinimus, quem sine lachrymis vix aut nunquam recordari valemus. Luc. 19.

Quis enim sicis oculis eius recordabitur, in quo penè omne honestatis decus sublatum est? Aut quis non doleat præsidium totius Europæ subitò deperijisse? Vel quis sine mentis scrupulo poterit epistolarum eius nitorem eloquentiæ recitare? Quem si vulgò audis, dulcissimus emanabat. Si verò idem barbara, quam Teutiscam dicunt, lingua loqueretur, præminebat claritatis eloquio. Quòd si Latine, iam vlteriùs præauditae dulcoris, non erat spiritus. Idcirco mihi charissimi o vos omnes, qui nòstis quid boni habeat tanti viri præsentia, & transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor nostrum omnium, Videte igitur, quàm subitò vindemiauit nos Dominus, & facti sumus squalidi, venustate sublata, Aurigo possedit nos, quia decus roseum versum est in fauillam. Peritia lin. guarum & eloquentia S. Adelhar. di.

Parauerat ergò se Simeon senex ad natalem Saluatoris accensis lampadibus occurrere, & Regem regum Dominum Iesum, procedentem de thalamo suo, vnus suis lætus suscipere: sed tetigit eum triduo ante natalem Domini validissima febris, dum iuxta consuetudinem noctis medio in basilica fletet. Qui ita perdurans ad vigiliis vnà cum fratribus, hostiam iubilationis in pectore Domino consecrabat: & quanto, vt multi testes sunt, altiùs voce canebant chori, eo ampliùs idem flebat in iubilo. Sicque se pertrahens ad matutinorum vsque laudes, nec minùs amore Christi febricitans elanguebat, sicut scriptum est in Canticis: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo. Et dum quotidie magis magisque multis premeretur doloribus, spiritum non relaxabat, semper Deo intentus. Disponebat igitur ita omnia prouidus, ac si nihil mali ferret in corpore: instituens & ordinans ita singulas officinas, vt nil finis eius imperfectum inueniret, præcipue vt & sanctus dies dignis celebraretur honoribus. Quo peracto, vehementiùs cœpit virgeri febris: quotidie tamen ad oratorium B. Martini veniens, quem copioso amore in vita semper dilexerat, ibidemque Missas audiens, communionem sanctam percepit, donè vltimus dies vitæ, à noctis huius eum eduxit caligine. Febre correptus vir sanctus. Cant. 2. Sub morte quotidie audit, licet ægrotus, Missam.

Interim verò audiens beatus vir Hildemannus Episcopus, quem ipse monachum nutrierat, & per concessum Regis tanto Bellouaci sublimarat honore, sanctum egrotare patrem, aduenit illic, & excubabat iugiter ante eum, donè viuendi finem fecit, & cum proprijs manibus vnà cum cunctis fratribus sepeliuit. Qui dum aduenisset, gaudiosus est S. Pater alacritate maxima & lætatus, vt vix se ferret pro nimio exultationis gaudio. Agebat nanque Deo immensas gratias, quòd de huius eum cōsolaretur aduentu, & dicebat: Deus omnium institutor & rector, gratias tibi ago, quia non sum fraudatus à desiderio meo. Interea cum cœpisset idem S. Episcopus à nobis percontari, vtrum benedictionis oleo, sicut à beato Apostolo sancitum est, deberet perungi: interrogauimus eum, vtrumne vellet, quem proculdubio scieramus peccatorum oneribus nō detineri. Quod ille audiens, erectis oculis in cælum, cominùs obsecrabat vt fieret. Quid putas tum sanctus agebat animus? quantis tunc replebatur lachrymis: Erāt igitur oculi ad Deum defixi, manus verò ad cælos extensæ, inuitansque sanctum Spiritum, dicebat: Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace: quia percepi omnia tui mysterij sacramenta. Et nunc quid superest, nisi vt ad te veniam? Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis: tantum fiat voluntas tua. Alioquin sitiuerat iam idem diu venire ad fontem. Vnde & quasi iocosa voce, plenus grauitate fidei, frequenter dicebat: Hinc ibo, & ad Deum meum veniam: lætus, inquam, veniam, lætus moriar, Iacob. 5. Luc. 2. Matth. 26.

moriar, latusque transibo ingentes huius vitæ foucas: quoniam ad gaudia peruenturus sum sempiterna, longè mihi antè promissa.

His & huiusmodi dictis sedulo se armabat Christi miles, donè ingressus est locum tabernaculi admirabilis, in voce confessionis & laudis: vbi & innētus est exercitus multitudinis festa celebrantis. Ibi que iam senex noster tripudians, creditur præcinere: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Qui cùm quotidianis diebus adhuc in carne febricitans, immensis se Deo taliter commendaret laudibus, contigit subito, dum solus apud se ageret, ad eum ingressum fuisse sanctum Episcopum: ad quem continuo exclamans, ait: Curre velociter, ô Episcopo, præcipio tibi, & osculare pedes Domini mei Iesu Christi, quoniam ecce adest. At ille audiens, valdè cōtremuit: quia quò iret, vel quid ageret, penitus ignorabat. Ille verò hoc dicto, recepit se sub silētio, & quieuit. Tum deinceps peracto die octauo natalis Christi, alacrius cœpit insistere, vt iam hinc ei celebratis diebus liceret abire, si quo modo ipse tandē perueniret ad festum, quod non non interceptum, neque morbo corrumpi potest. Et peracto igitur iam noctis mediæ spatio, ita adorsus est, & fratribus dicebat: O filij, semper mihi in Domino multum charissimi, scitote quoniam hodiè hinc ibo. datum est enim mihi iam hinc exire, ac videre (quod vtinam fiat) & apparere conspectui Redemptoris mei. Finitus est ergò iam cursus certaminis mei, & restat penitus, quid accepturus sim pro vocationis pramio vt ignorem. Credimus nos tamen pater, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, (alioquin vacuus est labor fidei) præsertim qui dicere cum Apostolo veraciter potuisset: Cursum consummaui, fidem seruauit: de reliquo quid aliud, quàm reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex in illa die?

Tum manè iam facto, accersitis nonnullis ex nobis, cœpit idem B. Pater vrgere, quatenus matutinas ocyus præuenirent. Quibus dictis, in laude Christi cælestis eius lingua obmutuit. Tunc verò simul conuenientibus omnibus sanctis fratribus, cōmunionem sanctam percepit fermè hora diei prima, sicuti mos est: & cœperunt eum hymnidicis laudibus Domino cōmendare, ita perdurantes in eius exequijs, vsque in horam diei nonam. Tum idem, quando & Christus in cruce, emisit spiritum, vt daretur indicium, quòd cuius crucem in vita tulerat, quemque secutus fuerat, eius & in mortis articulo sequeretur vestigia, donè perueniret ad eum quem quæsierat, quem optarat, quem & diu de toto corde desiderarat. Quis, putas, tunc ea hora luctus omnium erat, & quàm præcipua fuerint lamenta monachorum? Attolebat autem fursum vox vna canentium in excelsis, & fletus omnium deorsum singulorum scindebat peccata: quoniam, sicut alibi dictum est, & pium erat tanto viro congaudere, & pium erat eius abscessu flere. Quis enim non fletet, etiamsi de silice natus esset, ea hora, cùm inclytus Dei pastor hinc abiens cælos peteret? Ipse enim erat, bone Iesu, quem in toto ex omnibus solum Abbatem reperi: ipse ex vniuersis, quem alterius plùs quàm sua quærentem inueni. Qui sicut mater amat vnicum, ita quosque tenerrimè diligebat, atque vt solidiora caperent, inuitabat.

Quapropter, quæso, attendite viri, & videte vniuersi populi matrem Corbeciam flentem, quod est aluearium monachorum: flentem, inquam, ac dicentem: Ablatus est magnificus meus mihi, & nullus est, qui consoletur me ex omnibus charis: quoniam compleuit Dominus furorem suum in me, & fecit quæ cogitauit. Compleuit ergò, quæ præceperat à diebus antiquis: Terra es, & in terram ibis. Idcirco abijt charissimus mihi, & recessit. Reuersa est ergò virgo Israël ad ciuitates suas, & deinceps ambulat gloriose super aquas redemptionis æternæ. Ipse nanque est, qui erat mihi votorum charissimus: Ipse conuertens animam meam, & custos vitæ meæ: Ipse qui confurgens pro nobis in principio vigiliarum, effundebat velut aquam cor suum ante conspectum Domini. Nunc verò posuit nos Dominus ad modicum desolatos, propter eum mœrore confectos. Ideò ergò ponimus in puluere os nostrum, sperantes in misericordijs Domini, si forte sit spes, vt peruenire possimus, quò iam pius patronus noster peruenisse creditur. Quod donè fiat, donè optata dies veniat: hæreat lingua mea faucibus meis, si tu non meminero pater Adelharde, si non te proposuero in principio recordationum mearum. Alioquin obliuiscatur me dextera mea, nisi nomen tuum laudesque pandam. Credo mi charorum charissime, quòd prius maternus amor perire possit, quàm nos te non diligere. Quia etsi illa suorum obliuiscitur, nos tuum nunquam obliti erimus: sed dum

Rom. 13.

Videt Dominum Iesum.

Eccè quàm modestè de se loquitur vir sanctus. 1. Cor. 2. 2. Tim. 4.

Matth. 27.

Felicissimè decessit.

Eximia laus S. Adelhardi.

Thren. 2.

Gene. 3. Ier. 31.

Psal. 76.

viros religione nobiles, dabis forsitan & tu non impari voto virum Deo dignissimum. Neq; infœcunda tunc eris, cum inter reliquos istum etiam Domino de terra pulvere generabis: immò latabunda & gaudens veniendo venies, saltem paucos ferens manipulos. Idcirco confortare & robustius age, donè Amalec occurrit in via, quoniam alter Iosue iam tecum dux & præuius virtute, pugnat in acie. Fulci igitur istum, iam in capite inter plurimos dimicantem: Attende & illum in monte iam cum Domino, palmas ad sublimia porrigentem. Hic pugnat, ille orat: hic hostem premit, ille vincit. Iste nanque est, charissima mihi mater, fratrum amator, & populi Israel. Hic, qui multum orat pro suis charitate perpetuus. Hic qui iugis, vt credo, intercessor erit pro ciuibus. Vnde & Domine, iuxta B. Ambrosij vocem, quia nemo habet quod alijs plus deferat, quàm quod sibi optat: non nos ab illo post mortem separes, quem in hac vita charissimum sensimus: Sed vbi es, nos facias esse simul cum illo, vt vel sic eius perpetua visione apud te fruamur in Christo, quem propter te in hac vita charissimum valdè dileximus, nunc in pace Christi sepulcrum.

Vbi eius corpus conditum sit. Sepulta sunt autem decenter membra charissimi senis, in Basilica B. Petri Apostoli sub fastigio inter eiusdem mediocimæ quatuor Ecclesiæ centra, teætus polito lapide: super quem octonis sculptum versibus musici carminis haustu dignè legitur:

S. Adelhardi epita-
phium.

*Hic iacet eximius meritis venerabilis Abba,
Noster Adelhardus, dignus honore senex.
Regia prosapiæ, paradisi iure colonus:
Vir charitate probus, moribus atque fide.
Quem dum sub tumulo recolis tu quisque viator,
Cerne quid es, quid eris, mors quia cuncta rapit:
Nam post octauas Domini hic carue solutus,
Succedente die astra petiuit ouans.*

Et sunt ibidem perhumati quatuor circunquaque venerandi viri, qui fuerant vno eiusdem officio seruitutis, à Domino propagati. Quod factum non casu contigisse puto: sed vt quorum vna in Christo fuit militia, post Iesum Crucem sublimius eodem in loco ferre propriam, vnus esset & sepulturæ locus, qui eos duntaxat secundum similitudinem eiusdè Crucis insigniùs conuinceret. Quorù medius senex noster cernitur, super quem signa ad Horas diuini officij pulsantur, vt ex hoc clareat, iuxta quod prouenisse creditur, quia fuerit lingua eius cymbalum sancti spiritus, & inuitatorium ad diuini operis officium, ibidem dedicatum. Vnde & octoni versus, quod post octauas Domini obierit, titulatur: quatenus monstretur eum opere consummato, quò dudum omnes inuitauerat, ad octauam Domini, nullo literarum imminuto numero, feliciter peruenisse.

MARTYRIUM S. PETRI AVLANI, INTERPRETE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO: QV ANQVAM necdum certum habeo, vtrum hæc illius versio sit: phrasis sanè videtur ab Anastasij dictione non abhorreere. Habetur autem in vetustis manuscriptis exemplaribus.

3. IANVARII.
S. Petri patria.

Constantia apud præsidem.

N illo tempore Petrus, qui & Balsamus, cum comprehensus fuisset apud Aulonam ciuitatem tempore persecutionis, cum esset oriundus à finibus Eleutheropolitanæ ciuitatis, oblatuſ est Seuero præfidi. Seuerus dixit ad eum: Quis diceris? Petrus respõdit: Nomine paterno Balsamus dicor: spiritali verò nomine, quod in baptismo accepi, Petrus dicor. Præses dixit: Quod tibi genus est? Petrus respondit: Christianus sum. Præses dixit: Quod officium geris? Petrus respondit: Hòc maius officium habere non possum: & quid esse potest super hoc melius, vt sim Christianus? Præses dixit: Parentes habes? Petrus respondit: Non habeo. Præses dixit: Mentiris. audiui enim te habere parentes. Petrus respondit: In Euangelio mihi præceptũ est omnia denegare, cum ad eius nominis venero confessionẽ. Præses dixit: Nõsti